

Paadame sinjunes lisa poogina, kus tabeli kontrollimisel
 ilmnenud vead araparaandatud (vt. tal. 1 lõpposa).

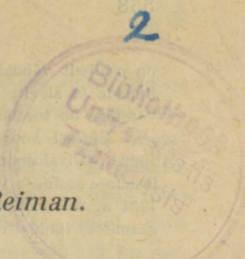
23. XI. 34

Gromberg, statistika.

IB

28254

H. Reiman.

181656

II RAHVALOENDUSE TULEMUSI.

RÉSULTATS du II RECENSEMENT de la POPULATION de L'ESTONIE.

Sisu: 1. Rahvastiku üldarv, lhk. 558. 2. Linnade, alevite ja maade rahvastikuarv, lhk. 558. 3. Sooline vahekord, lhk. 559. 4. Vanus, lhk. 559. 5. Perekonnaseis, lhk. 562. 6. Rahvus, lhk. 564. 7. Kirjaoskus, lhk. 565. 8. Haridus, lhk. 565.

1. III 1934 teostatud rahvaloenduse materjalide töötlemise tulemusena on Statistika keskbüroo asunud andmete avaldamisele. See osutus võimalikuks erakorraliselt intensiivse 7-kuise töö taga.

järjel. Juba on trükkis I vihik, mis sisaldab andmeid valdade elanikkude arvust ja kirjaoskusest, haridusest, vanusest, rahvusest, perekonnaseisust, rahvastiku tööhärudest ja suhtest tööga. Ühes sellega

Rahvastiku üldarv (faktiline) 1922 ja 1934 a. — Nombre général de la population présente en 1922 et 1934.

1.	1934 a. I./III	1922 a. 28./XII	Kasv (+) või kahane- mine (—) Croissance (+) ou diminution (—)		Selles administ. piiride muutmise tõttu Dont à cause du chan- gement des frontières administr.	
			Arv	%	Nombre	%
Linnad — Villes	323 007	276 982	+46 025	+16,6	+3 513	+1,3
Tallinn	137 792	122 419	+15 373	+12,6	+36	+(0,03)
Haapsalu	4 649	4 251	+398	+9,4	+10	+0,2
Kuressaare	4 478	3 364	+1 114	+33,1	+765	+22,7
Narva ¹⁾	23 512	26 912	-3 400	-12,6	+41	+0,2
Nõmme*	15 105	5 150	+9 955	+193,0	—	—
Paide	3 285	2 980	+305	+10,2	+44	+1,5
Paldiski	851	1 053	-202	-19,2	+15	+1,4
Petseri	4 274	2 013	+2 261	+112,3	—	—
Pärnu	20 334	18 499	+1 835	+9,9	+33	+0,2
Põltsamaa*	2 609	2 100	+509	+24,2	+3	+0,1
Rakvere	10 027	7 660	+2 367	+30,9	+200	+2,6
Tapa*	3 751	2 398	+1 353	+56,4	—	—
Tartu	58 876	50 342	+8 534	+17,0	+669	+1,3
Tõrva*	2 599	1 810	+789	+43,6	+10	+0,6
Türi*	2 903	2 099	+804	+38,3	—	—
Valga	10 842	9 455	+1 387	+14,7	+1 500	+15,9
Viljandi	11 788	9 400	+2 388	+25,4	+187	+2,0
Võru	5 332	5 077	+255	+5,0	—	—
Alevid — Bourgs	26 819	24 619	+2 200	+8,9	+604	+2,5
Antsla	1 558	914	+644	+70,5	—	—
Elva*	1 746	1 262	+484	+38,4	—	—
Jõgeva	1 144	910	+234	+25,7	+120	+13,2
Jõhvi	2 043	1 620	+423	+26,1	-40	-2,5
Kallaste	1 605	1 627	-22	-1,4	+20	+1,2
Keila*	969	789	+180	+22,8	—	—
Kilingi-Nõmme	1 445	1 093	+352	+32,2	—	—
Kunda	1 863	2 310	-447	-19,4	—	—
Kärda	1 454	1 580	-126	-8,0	—	—
Mustla*	943	677	+266	+39,3	—	—
Mustvee	2 841	2 745	+96	+3,5	—	—
Mõisaküla	2 222	1 909	+313	+16,4	+204	+10,7
N.-Jõesuu ¹⁾	1 635	2 336	-701	-30,0	—	—
Otepää	2 015	1 777	+238	+13,4	+28	+1,6
Sindi	1 854	1 607	+247	+15,4	+240	+15,0
S.-Jaani	1 031	966	+65	+6,7	—	—
Võõpsu	451	497	-46	-9,3	+32	+6,4
Maad — Arrondissements	767 535	789 206	-21 671	-2,7	-2 320	-0,3
Viru	107 238	108 435	-1 197	-1,1	-201	-0,2
Järva	49 015	50 734	-1 719	-3,4	-44	-0,1
Harju	88 405	90 243	-1 838	-2,0	-51	-0,1
Lääne	68 936	70 160	-1 224	-1,7	-10	-0,1
Saare	51 373	53 793	-2 420	-4,5	-765	-1,4
Pärnu	68 798	70 906	-2 108	-3,0	-725	-1,0
Viljandi	58 622	63 870	-5 248	-8,2	-190	-0,3
Tartu	113 069	119 885	-6 816	-5,7	-837	-0,7
Valga	25 837	28 425	-2 588	-9,1	-1 525	-5,3
Võru	75 804	73 920	+1 884	+2,5	-142	-0,2
Petseri	60 438	58 835	+1 603	+2,7	+2 230	+3,8
Eriti arvestatud — Population comptée à part	9 052	16 252	-7 200	-44,3	—	—
Üldse — Gr. total	1 126 413	1 107 059	+19 354	+1,7	2¹⁾-1 887	-0,2

* Uued linnad ja alevid, õigustega pärast 1922 a. — Nouvelles villes et bourgs établis en droits après l'année 1922. ¹⁾ Narva linn ja N.-Jõesuu alev ühendatud 1. aprillist 1934 a. — Administr. de la ville Narva et le bourg N.-Jõesuu unis le 1. avril 1934. ²⁾ Eesti-Läti piiriõendamisel Eestile kadumaläänid 1924 a. — Non compris le nombre des habitants — 1 887, qui à la correction de la frontière Estono-Lettonne en 1924 ont passés dans la sujétion de Lettonie.

on osaliselt võimalik eelnimetatud ulatuses avaldada andmeid ka linnade ja alevite kohta, millised koos maade ja valdade kokkuvõtetega on toodud järgnevalt.

Ühtlasi koos nende andmetega toome mõningaid võrdlusi 1922 a. rahvaloenduse andmeist. Täpsam ja põhjalikum kahe rahvaloenduse andmete võrdlus teostatakse hiljem eriväljaandes (IV vihik 1934 a. rahvaloend. andmeist); siin aga on seda tehtud üldpildi saamiseks lühidalt.

1. Rahvastiku üld-arv.

Nombre général de la population.

1. III 1934 rahvaloenduse tulemusena on rahvastiku üldarv lõplikul kujul 1 126 413. See arv on peaaegu võrdne kevadel avaldatud eelkokuuvõtete arvuga, milline oli 1 126 410. Andmete kontrollimisel kõrvaldati küll võrdlemisi palju kaks ja enam korda loendatute lehti ja oli arvata, et lõppkokuuvõttes rahvastiku üldarv selle tõttu väheneb, nii kui seda mainisime ka 1934 a. rahvaloenduse mälestuseks välja antud raamatus „Eesti arvudes“; kuid andmete töötlemisel selgus, et kohapealsed (instruktorite) eelkokuuvõtted, milliste alustel koostati üldine eelkokuuvõte, ei sisaldanud siiski kõiki loendatuid; nimelt osa isiklike lehti ajutiselt kohalviibinute kohta (milliste kohta võis arvata, et need on registreeritud teisel) oli jäetud eelkokuuvõttes arvestamata. Selle tagajärjel lõplikus üldkokuuvõttes, vaatamata kõrvaldatud duplikaatidele, rahvastiku üldarv siiski jäi peaaegu täpsalt vastavaks eelkokuuvõttele.

1. III 1934 elanikkude arv 1 126 413, võrreldes 1922 a. rahvaloendusel saadud arvuga 1 107 059, millisest tuleb arvata maha hilisemate piirilepingute kohaselt Lätile läinud 1 887 in., — näitab rahvastiku juurdekasvu 21 241 in. võrra, mis annab 19,2⁰/₁₀₀. See juurdekasv pole suur, — teeb aasta kohta keskmiselt vaid 1,7⁰/₁₀₀. Seda seetõttu, et nii kui teada, meil on sündivus väga madal ja surevus küllalt kõrge. Pole jäänud mõjuta ka kahe rahvaloenduse vahemikul teostunud väljaränd, nii kui seda näitavad järgmised andmed.

28. XII 1922 kuni 1. III 1934 on:

Süüde registreeritud	223 076
Surmasid „	196 179
Vahe	+26 897
Sissesõitnud	1 850 409
Väljasõitnud	1 857 662
Vahe	-7 253
Üldine rahva juurdekasv	+19 644
Sellest Eesti-Läti piiriõendamisel Lätile läinud	1 887
Rahvastiku juurekasv jooksva statistika andmeil	+17 757
Juurekasv kahe rahvaloenduse järgi	+19 354
II rahvaloendusel leitud rohkem	1 597

See vahe on tekkinud sündide arvel, milliseid on registreeritud suure hilineamisega, tihti aasta ja enam, ning seetõttu pole enam sattunud vastava aasta sündide statistikasse. Selliste arv on aastast aastasse enam-vähem ühtlane ega mõjuta sündide arvu liikumist, küll aga arvestuse vahet, mis aastate jooksul võib kasvada nimetamisväärsaks.

2. Linnade, alevite ja maade rahvastiku-arv.

Population des villes, bourgs et arrondissements.

Linnades, alevites ja maades lõplikult saadud rahvastikuarvud erinevad suuresti eelkokuuvõtete arvudest. Seda seetõttu, et suur osa eriti loendatuid, nimelt raudteedel, sisevete laevadel, vanglates ja osa kaitseväelasi (kes elasid perekonnaga omaette korteris), arvestati lõppkokuuvõttes nende asukoha järgi: raudteedel loendatud — alalise elukoha järgi, sisevete laevadel — alalise elukoha järgi, kellel see teada, teised aga — laeva kodusadama järgi, vangidest karistusalsused — vangla asukoha järgi ja kohtualused — alalise elukoha järgi, omaette kortereis elavad kaitseväelased — korteri asukoha järgi. Seega alltoodud arvud näitavad administratiivvalade järgi rahvaloendusel leitud faktilist elanikkude arvu eelnimetatud parandustega. Eriti arvestatute rühmas esinevad seekord ainult: ühiselamuis (kasarmuis) elavad kaitseväelased, rahvaloenduse ajal välisvetes viibinud eesti laevade meeskonnad ja Eesti territooriumis viibinud välismaa laevadel asunud isikud ning raudteedel registreeritud välismaalased — üldse 9 052 in.

1922 a. rahvaloenduse andmeis oli eriti arvestatuid üldse 16 252 in., nende hulgas olid aga arvestatud ka raudteel registreeritud ja välisvetes viibinud eesti meremeeste arv polnud täielik.

Selline arvult ja koostiselt erinev eritariarvestatute rühma kujundamine ei ole jäänud mõjuta linnade rahvastiku arvu kujunemisele. Kui tahame kätte saada tab. I toodud andmeil linnade rahvastiku tõelist iivet kahe rahvaloenduse vaheajal, siis peame 1922 a. arvule juurde arvama tolleaegsetest raudteedel ja laevadel loendatutest ca 4000 in., kaitseväelastest ca 2300 in., kokku 6300 in. Kuid vähe seda. Linnaelanikkude arvu iivet käsitledes peab pidama silmas ka erinevat rahvaloenduse aega 1922 ja 1934 a. Viimase loendusel oli aeg rahvastiku faktilise seisundi võrdlemise stabiilne — liiklemine normaalse ja maaelanikkude linnas ja linnaelanikkude maal viibimine talielu nõuete kohane. 1922 a. 28. detsembril, aga, pühade vaheaja tõttu, viibis palju linlasi maal, eriti kooliõpilasi, mistõttu tab. I saadud iive osutub ebanormaalselt suureks. Tõele lähedasema arvu saame, kui võrdluseks võtame hariliku linnaelanikkude arvu, milline oli kõigi tab. I linnades 1922 a. 293 260. Kuid selline arv 1934 a. kohta veel puudub — selle saavutamiseks alles materjalide töötlemise lõpptoimingus. Kuid võib arvata, et see saab üsna lähedane faktilisele elanikkude arvule.

Kolmandaks peab kahe rahvaloenduse andmeid võrreldes pidama silmas ka vaheajal teostunud territoriaalseid muutusi. Nendega seoses olnud rahvastiku arvu muutused linnades, alevites ja vastavalt maades on näidatud tab. I erilahtris (Tartu- ja Võrumaa vaheline piiri muutus, Meeksi valla Tartumaa külge arvamise näol, on arvestatud põhiarvudes).

Arvestades admin.-piiride muutumisi (ühes arvatud Eesti-Läti piiriõendamist), väheneb tab. I andmeil

linnaelanikkude arvu iive 16,6% pealt 15,3% peale, alevites 8,9% pealt 6,4% peale ja maades kahaneb 2,7% pealt 2,4% peale; kogu riigi elanikkude iive tõuseb 1,7% pealt 1,9% peale.

Kui aga arvestame kõiki eespool mainitud asjaolusid (s.t. eriti loendatud ja loenduse aja mõjusid), siis võib lugeda tõenäoliseks kahe rahvaloenduse vaheliseks linnaelanikkude arvu iiveks vaid 19 954 ehk 6,7%, mis annab keskmiselt aasta kohta — 5,9⁰/₁₀₀, ja vastavalt maaelanikkude arvu (ühes arvatud aleveid) kahanemiseks kõigest 3314 in. ehk 0,4%, mis annab keskmiselt aasta kohta 0,37⁰/₁₀₀.

Täpsa pildi linnade kasvut üldse ja eraldi iga linna kohta loodame saavutada hiljem, kui korda läheb rahvaloenduse materjalid töötada läbi rahva alalise elukoha järgi 1934 ja 1922 a. Seni aga peame rahulduma tõenäolikkusega, et kuigi meie linnad on kasvanud maa arvel, pidades silmas tavalist surevuse ülekaalu linnades, ei ole see siiski mitte nii suur, kui varem võis arvata. Eriti kui arvestame rahvastiku arvu muutusi linnas ja maal varemmail ajal. Nimelt, rahva juurekasv keskmiselt aastas 1000 elaniku kohta (‰) oli:

	1922—1934	1897—1922	1881—1897
Linnades	+14,8	+21,4	+20,2
Valdades ja alevites	-2,1	-1,8	+2,5

Toodud arvused peab nimetama toorarvudeks, sest neis pole arvestatud ei erinevate loendusaeegade ega ka linnade administratiivpiiride muutmise mõjusid, mis polnud väikesed ka 1897—1922 a. vahel. Kuid nendest nähtub siiski, et Eesti iseseisvusaegne linnade kasvamine maa arvel pole mingi erakorraline nähtus ja see on olnud väiksem, kui sajandi esimesil aastakümnel. Kui praegu poleks sündivus nii väikene — ka maal, olnuks linnade kasvamine mõjuta maa rahvastiku vähenemisele.

Nüüd aga, samul toorandmeil, leiame rahvastiku kahanemise kõigis mais, arvatud välja kõrgeima sündivusega Petserimaa ja samuti võrdlemisi kõrge sündivusega Võrumaa. Kõige suurem on rahvastiku kahanemine madalaima sündivusega Viljandi- ja mitte kõrge sündivusega Valgamaal. Kuid viimase maa rahvastiku arvu kahanemine on tingitud juba suurel määral rahvastiku liiklemisest, nii kui seda näitab ka võrdlemisi kõrge sündivusega Saare- ja Läänemaa rahvastiku arvu kahanemine. Selle teguri mõju ulatuse selgitamine aga oleneb, nagu öeldud, edaspidisest rahvaloenduse andmete töötlemisest.

Linnade kasv on olnud väga ebahühtlane, mis oleneb muudugi nende asendist, neisse koondunud majanduslikust tegevusest ja nende tagamaa iseloomust. Piiri- ja mereäärseid linnad on kasvanud vähe, nagu Pärnu ja Haapsalu, või koguni kahanenud, nagu Paldiski, Narva ja ka Valga, millise kasv on tingitud vaid piiride laiendamisest. Vanad ja osalt ka uued sisemaa linnad, nagu Viljandi, Tõrva, Põltsamaa ja Rakvere on kasvanud oma tagamaa majandusliku tõusu mõjul. Uuslinnadest Türi ja Tapa on kasvanud peale eespool nimetatud teguri ka raudtee

sõlm-punktis asumise tõttu. Petseris suurt kasvu on mõjutanud peale eelnimetatud tegurite veel maa administratiivkeskuseks kujunemine. Nõmme hiiglas kasv on tingitud Tallinna tütarlinnaks olemise tõttu ja seepärast peab Tallinna kasvu vaatlema koos Nõmmega, mis +19,9% annab +12,6% asemel. Siin on kasvu mõjutanud riigi administratiiv- kui ka majanduselu keskuseks olemine. Tartu kasv suurusele aga on võrdlemisi madal oma tagamaa ja riigi vaimseks keskuseks olemise kohta, eriti kui peame silmas administratiivpiiride muutmise ja, mis peasi, ka rahvaloenduse aja erinevuse mõju, mis nähtub sellest, et tab. I arvestatud faktiline elan. arv on väiksem tavalisest 3670 in. võrra. Võttes võrdluse aluseks 1922 a. tavalise elanikkude arvu ja arvestades linna- piiri laienduse mõju, saame Tartu kasvaks vaid 7,8% (Tallinnal ühes Nõmmega on vastav arv 14,1%). Samuti on võrdlemisi väike elanikkude arvu kasv sellistel sisemaa linnadel, nagu Võru ja Paide; nähtavasti on viimaste majanduslik tagamaa kohanenud mõne teise keskuse kasuks.

Samuti vajab selgitamist, mil määral üksikute linnade, eriti uuslinnade kasvu on mõjutanud maa-reformi teostamisest tingitud intensiivne ehitustegevus: iga linnakene, alev ja alevik sai suurel arvul ehituskrunte, kuhu ehitatud elamuis leidsid peavarju maa- jagamisel eluasemeta jäänud isikud, nende hulgas ka mõisatöölised. Seetõttu näeme tab. I andmeil nii mõnegi sisemaa ja raudteeäärse alevi suuresti kasvanud, nagu Antsla, Mustla, Kilingi-Nõmme, Jõhvi, Jõgeva ja Keila. Kahanenud aga on rahvaarv piiri- ja mereäärseis alevites, milledest mõned on kaotanud oma endise erilise tähtsuse, nagu suvituskohad N.-Jõesuu. Viimasele vastukaaluks on suvituskohana suuresti kasvanud Elva.

3. Sooline vahe- kord.

Sexe.

Tab. 10 toodud rahvastiku üldarvus rahvaloendusel leidis mehi 528 888, naisi 597 525, mehi 47%, naisi 53% ehk 1 000 mehe kohta 1 130 naist; vahekord peaaegu võrdub 1922 a. sugude vahekorrale, mis oli 1 000 mehe kohta 1 128 naist. Võrreldes eelkõkkuvõtte andmetega, on siintoodud sugude lõpparvudes ka väike erinevus, milline on tingitud sellest, et loendusel mitmeil isiklikel lehil oli märgitud sugu valesti, nimelt sagedasti oli naise asemel märgitud mees.

4. Vanus.

Age.

Vanuselt on rahvastiku koostis 1922—34 a. vahemikul muutunud tunduvalt, nimelt keskealiste ja raukade osatähtsuse kasvu suunas, mis on tingitud meie madalast sündivusest ja võrdlemisi kõrgest laste surevusest. Tõsi, suure augu noorte koostisse löi sõjaaegne erakorraliselt madal sündivus sajandi teisel aastakümnel; kuid, nii kui näeme tab. 2, iseseisvus-aegne sündivus 0—9 a. vanusrühmana ei evi suuremat osatähtsust, kui 0—9 a. vanusrühm 11 a. tagasi. Selle vastu sõjaaegseid sündi sisaldava 10—19 a. vanusrühma osatähtsus on tunduvalt madalam, seda eriti naistel.

Rahva vanuslik koostis 1922 ja 1934 a. — Répartition de la population par l'âge en 1922 et 1934.

4.	Arv — Nombre						10 000 elaniku kohta Pour 10 000 habitants					
	M. — H.		N. — F.		K. — T.		M. — H.		N. — F.		K. — T.	
	1934	1922	1934	1922	1934	1922	1934	1922	1934	1922	1934	1922
Alla aasta v. — Moins d'un an	9 046	10 357	8 708	9 922	17 754	20 273	171	199	146	169	158	183
1 a. v.	8 780	10 009	8 394	9 714	17 174	19 720	166	193	141	166	153	178
2 " " " " " "	8 752	8 445	8 642	8 178	17 394	16 623	166	163	145	139	155	150
3 " " " " " "	8 628	7 782	8 409	7 592	17 087	15 374	163	150	141	130	152	139
4 " " " " " "	8 731	8 282	8 462	7 957	17 193	16 239	165	159	142	136	153	147
5 " " " " " "	8 967	6 362	8 886	6 209	17 853	12 571	169	122	149	106	159	114
6 " " " " " "	8 898	7 054	8 796	6 971	17 694	14 025	168	136	147	119	157	127
7 " " " " " "	8 745	8 365	8 564	8 442	17 300	16 807	165	161	143	144	154	152
8 " " " " " "	8 999	10 264	8 679	10 326	17 678	20 590	170	197	145	176	157	186
9 " " " " " "	9 138	9 898	8 959	9 799	18 097	19 697	173	190	150	167	161	178
10 " " " " " "	9 714	11 199	9 447	11 007	19 161	22 206	184	215	158	188	170	201
11 " " " " " "	9 451	10 813	9 312	10 368	18 763	21 181	179	208	156	177	167	192
12 " " " " " "	9 562	11 587	9 187	11 637	18 749	23 224	181	223	154	199	167	210
13 " " " " " "	8 143	10 934	7 822	10 846	15 965	21 780	154	210	131	185	142	197
14 " " " " " "	7 131	11 064	6 977	10 832	14 108	21 896	135	213	117	185	125	198
15 " " " " " "	7 706	11 447	7 550	11 245	15 256	22 692	146	220	126	192	136	205
16 " " " " " "	6 028	10 993	6 013	11 096	12 041	22 089	114	212	101	189	107	200
17 " " " " " "	6 540	10 492	6 559	10 784	13 099	21 276	124	202	110	184	116	192
18 " " " " " "	7 769	10 693	7 700	10 841	15 478	21 534	147	206	129	185	138	195
19 " " " " " "	9 535	10 231	9 697	10 688	19 232	20 919	181	197	162	182	171	189
20 " " " " " "	9 899	10 741	9 585	11 056	19 484	21 797	187	207	161	189	173	197
21 " " " " " "	10 836	9 891	10 022	10 148	20 858	20 039	205	190	168	173	185	181
22 " " " " " "	10 410	8 956	10 043	10 823	20 453	19 779	197	172	168	182	182	179
23 " " " " " "	10 191	8 762	10 363	10 084	20 554	18 846	193	169	174	172	183	170
24 " " " " " "	10 263	8 974	10 349	10 348	20 612	19 322	194	172	173	177	183	175
25 " " " " " "	10 054	8 434	9 908	9 812	19 962	18 246	190	162	166	167	177	165
26 " " " " " "	10 207	7 764	10 098	9 758	20 305	17 522	193	149	169	166	180	158
27 " " " " " "	10 178	7 691	10 114	9 335	20 292	17 026	193	148	169	159	180	154
28 " " " " " "	9 406	7 057	9 849	8 871	19 255	15 928	178	136	165	151	171	144
29 " " " " " "	9 532	6 910	9 844	8 558	19 376	15 468	180	133	165	146	172	140
30 " " " " " "	9 402	7 617	10 135	9 485	19 537	17 102	178	147	170	162	174	155
31 " " " " " "	9 441	7 163	9 777	8 074	19 218	15 237	179	138	164	138	171	138
32 " " " " " "	9 110	7 160	9 576	8 338	18 686	15 498	172	138	160	142	166	140
33 " " " " " "	8 279	7 027	9 693	8 614	17 972	15 641	157	135	163	147	160	141
34 " " " " " "	7 821	7 494	9 416	8 990	17 237	16 484	148	144	158	153	153	149
35 " " " " " "	7 903	7 019	9 342	8 335	17 245	15 354	150	135	157	142	153	139
36 " " " " " "	7 746	6 883	8 982	8 275	16 728	15 158	147	132	151	141	149	137
37 " " " " " "	7 044	7 061	8 984	8 342	16 028	15 403	133	136	151	142	142	139
38 " " " " " "	6 824	6 720	8 469	8 068	15 293	14 788	129	129	142	138	136	134
39 " " " " " "	6 466	6 599	8 192	7 474	14 658	14 073	122	127	137	128	130	127
40 " " " " " "	6 130	6 670	8 050	8 095	14 180	14 765	116	128	135	138	126	134
41 " " " " " "	6 633	6 259	8 265	6 836	14 898	13 095	126	120	138	117	132	118
42 " " " " " "	6 580	6 495	7 876	7 624	14 456	14 119	125	125	132	130	128	128
43 " " " " " "	6 404	6 193	7 666	7 238	14 070	13 431	121	119	129	123	125	121
44 " " " " " "	6 212	6 280	8 100	7 161	14 312	13 441	118	118	121	136	122	127
45 " " " " " "	6 621	6 316	8 513	7 362	15 134	13 678	125	122	143	126	135	124
46 " " " " " "	6 188	6 269	7 642	7 128	13 830	13 397	117	121	128	122	123	121
47 " " " " " "	6 112	6 312	7 655	7 348	13 767	13 660	116	121	128	125	122	124
48 " " " " " "	6 225	6 409	7 698	7 206	13 923	13 615	118	123	129	123	124	123
49 " " " " " "	6 021	6 130	7 436	6 685	13 457	12 815	114	118	125	114	120	116
50 " " " " " "	5 859	5 947	7 261	7 333	13 120	13 280	111	114	122	125	117	120
51 " " " " " "	5 639	5 555	7 007	6 076	12 646	11 631	107	107	117	110	112	105
52 " " " " " "	5 494	5 470	6 577	6 472	12 071	11 942	104	105	110	104	107	108
53 " " " " " "	5 281	4 342	6 726	5 225	12 007	9 567	100	84	113	89	107	87
54 " " " " " "	5 460	4 549	6 694	5 499	12 154	10 048	103	88	112	94	108	91
55 " " " " " "	5 168	4 834	6 781	6 037	11 949	10 871	98	93	114	103	106	98
56 " " " " " "	5 051	4 842	6 452	5 914	11 503	10 756	96	93	108	101	102	97
57 " " " " " "	4 997	4 814	6 352	5 810	11 349	10 624	95	93	107	99	101	96
58 " " " " " "	4 955	4 902	6 374	6 108	11 329	11 010	94	94	107	104	101	100
59 " " " " " "	5 108	4 692	6 596	5 522	11 704	10 214	97	90	111	94	104	92
60 " " " " " "	4 975	4 721	6 434	6 443	11 409	11 164	94	91	108	110	101	101
61 " " " " " "	4 483	4 130	5 942	5 219	10 425	9 349	85	79	100	89	93	85
62 " " " " " "	4 228	4 318	5 603	5 794	9 831	10 112	80	83	94	99	87	91
63 " " " " " "	4 109	3 822	5 803	4 888	9 912	8 710	78	74	97	83	88	79
64 " " " " " "	3 243	3 546	4 734	4 676	7 977	8 222	61	68	79	80	71	74
65 " " " " " "	3 312	3 309	4 752	4 790	8 064	8 099	63	64	80	82	72	73
66 " " " " " "	3 300	3 160	4 817	4 567	8 117	7 727	62	61	81	78	72	70
67 " " " " " "	3 304	2 928	4 955	4 148	8 259	7 076	63	56	83	71	73	64
68 " " " " " "	3 112	2 725	4 595	3 802	7 707	6 527	59	52	77	65	69	59
69 " " " " " "	3 197	2 280	4 738	3 071	7 935	5 351	61	44	79	62	71	48
70 " " " " " "	2 997	2 581	4 854	3 743	7 851	6 324	57	50	81	64	70	57
71 " " " " " "	2 726	2 012	4 045	2 849	6 771	4 861	52	39	68	40	60	44
72 " " " " " "	2 415	2 079	3 828	2 982	6 243	5 061	46	40	64	51	55	46
73 " " " " " "	2 300	1 797	3 829	2 505	6 129	4 302	44	35	64	43	54	39
74 " " " " " "	1 993	1 547	3 330	2 246	5 323	3 793	38	30	56	38	47	34
75 " " " " " "	1 808	1 476	2 977	2 110	4 785	3 586	34	28	50	36	42	32
76 " " " " " "	1 468	1 098	2 416	1 600	3 884	2 698	28	21	41	27	35	24
77 " " " " " "	1 351	1 022	2 344	1 595	3 695	2 617	26	20	39	27	33	24
78 " " " " " "	1 140	1 013	1 984	1 413	3 124	2 426	22	20	32	24	28	22
79 " " " " " "	1 039	798	1 740	1 126	2 779	1 924	20	15	29	19	25	17
80 " " " " " "	868	886	1 578	1 508	2 446	2 394	16	17	26	26	22	22
81 " " " " " "	756	558	1 219	868	1 975	1 426	14	11	20	15	18	13
82 " " " " " "	626	590	1 140	1 020	1 766	1 610	12	11	19	17	16	15
83 " " " " " "	527	365	911	615	1 438	980	10	7	15	10	13	9
84 " " " " " "	442	355	719	568	1 161	923	8	7	12	10	10	8
85 " " " " " "	308	311	624	521	932	832	6	6	10	9		

4.	Arv — Nombre						10 000 elaniku kohta Pour 10 000 habitants					
	M. — H.		N. — F.		K. — T.		M. — H.		N. — F.		K. — T.	
	1934	1922	1934	1922	1934	1922	1934	1922	1934	1922	1934	1922
86 a. v.	222	231	415	306	637	597	4	4	7	6	6	5
87 „	156	148	313	251	469	399	3	3	5	4	4	4
88 „	118	152	260	237	378	389	2	3	4	4	3	4
89 „	70	82	204	157	274	239	1	2	3	3	2	2
90 „	64	104	192	192	256	296	—	—	—	—	—	—
91 „	50	46	105	88	155	134	—	—	—	—	—	—
92 „	29	42	99	112	128	154	—	—	—	—	—	—
93 „	29	13	69	39	98	52	—	—	—	—	—	—
94 „	9	11	37	23	46	34	—	—	—	—	—	—
95 „	6	11	13	36	19	47	—	—	—	—	—	—
96 „	7	4	14	19	21	23	—	—	—	—	—	—
97 „	6	7	9	16	15	23	4	5	9	10	7	7
98 „	3	6	11	13	14	19	—	—	—	—	—	—
99 „	—	1	5	8	5	9	—	—	—	—	—	—
100 „	1	7	2	8	3	15	—	—	—	—	—	—
101 „	1	—	—	3	1	3	—	—	—	—	—	—
102 „	—	2	—	6	—	8	—	—	—	—	—	—
103 „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
104 „	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
105 „	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—
106 „	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—
107 „	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Kokku — Total	528 211	519 769	596 894	586 166	1125 105	1105 935	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Teadmata — In-												
connu	677	470	631	654	1 308	1 124	—	—	—	—	—	—
Üldse — Cr. total	528 888	520 239	597 525	586 820	1126 413	1107 059	—	—	—	—	—	—

tõttu. Kuigi ka 1922 a. rahvaloenduse materjalide töötlemisel kontrolliti raukade vanust järelepärimise teel valdadest, ei olnud seekord kohtadel selliseid kontrollivõimalusi, kui nüüd perekonnaseisu ametite abil. Seepärast käesoleval rahvaloendusel 26-st 100 a. ja vanemana registreeritud isikust kontrolli tagajärjel jäi järele vaid 5. Võimalik, et 1922 a. selliseid oli tõesti pisut rohkem, kui 1934 a., kuid 31 näib olevat igatahes tõelikkust ületav arv.

Arvestades vaid 20—59 a. täistööealisi kodanikke (tab. 3), leiame selliste arvu linnades hästi kõrgema kui alevites ja eriti maal 63,2%:53,3% vastu, mis tingitud linnades madalamast sündivusest ja peamiselt täisealiste linnadesse siirdumisest. Üksikutes maades leiame täistööealiste % kõige väiksema Petseri- ja Saaremaal, peamiselt sealse kõrgema sündivuse ja kõige suurema Valga- ja Viljandimaal — madalama sündivuse mõjul. Selle kõrval tuleb arvestada ka teiste teguritega, nii maal kui eriti linnades ja alevites, kus täistööealiste arvud suuresti erinevad.

Üksikasjalisema ülevaate rahva vanuslikust koostisest annab tab. 4 — üheaastaste vanusrühmade kujul. Selles pälvib erilist tähelepanu kolm tööka. Esiteks 0 ja ka 5 lõppevate vanusrühmade osatähtsuse üldiselt väiksem esiletõus, võrreldes 1922 a., osutab loendusel täpsamat vanuse ülesandmist ja seega oletatavalt ka üldist loendusmaterjali kvaliteedi tõusu, kuigi „teadmatuid“ leidub rohkem kõigis andmeis. Ainult 45, 15, 10 ja 5 a. vanusrühmad ületavad naabrusaastaid silmatorkavalt. Kuid siin võib osalt olla tegemist ka tõeliselt arvukamate vanusrühmadega, kui peame silmas, et näit. 45 ja 15 a. vanusrühmad 11 a. tagasi, s. o. I rahvaloendusel 34 ja 4 a. vanusrühmadena, samuti ületavad naabrusrühmi (1934 a. r.l.

15 a. vanusrühm on pärit peamiselt 1918 sünniaastast, mis ületas mõlemad naabrusaastad). Teiseks, tab. 3 ilmneb eriti selgesti esimese 10 vanusrühma suhteline väiksus, võrreldes E. Vabariigi algaastaist pärit 10—12 vanusrühmadega ja eriti enne 1914 a. pärit vanusrühmadega — 12 ja vanematega.

Kolmandaks, raukade juures näeme, et kõrgeim vanus, milliseni üksikud eesti kodanikud on jõudnud, on 106—107 a. — mõlemal rahvaloendusel on selle piirini jõudnud.

5. Perekonnaseis.

État civil.

Perekonnaseisult peame rahvastiku koostist vaatlema vaid 15 a. alates (tab. 5) — nooremad vanusrühmad ses suhtes ei tule arvesse. Vaadeldavas vanuses 864 484 isikust oli mehi 45,8%, naised 54,2%. Abielulisi mehi 54,6%, naised 45,8%, kokku lahuselavate abielulistega aga 55,6% ja 47,0%. Seega võrreldes 1922 a. perekondliku koostisega, mil, muide, lahuselavaid abielulisi ei arvestatud, on praegu Eestis abielulisi tunduvalt rohkem. Seejuures aga pälvib tähelepanu, et abielulijate arvud mõlemal sugupoolel ei võrdu: 1934 a. oli selliseid rohkem meestel, arvatud ühes ka lahuselavad, 1922 a. aga vastupidi, naistel. „Teadmata“ juhtude arvel seda ei saa seletada, sest selliseid on 1934 a. mõlemal sool võrdselt ja 1922 a. naistel ka rohkem. Jääb oletada, et andmed abielu kohta pole siiski küllalt täpsad; eriti jätvad soovida andmed abieluliste lahusele kohta.

Samuti on „teadmatute“ arv suurem kui 1922 a. — osalt küll välisvetes viibivate eesti laevade meeskondade ja teadmata vanusega isikute arvel.

Leskede arv meestel — 4,1% on võrreldes 1922 a. pisut langenud, naistel aga — 18,3%, vastupidi, tõus-

Perekonaseis 1922 ja 1934 a. — État civil en 1922 et 1934.

	Arv — Nombre						%					
	M. — H.		N. — F.		K. — T.		M. — H.		N. — F.		K. — T.	
	1934	1922	1934	1922	1934	1922	1934	1922	1934	1922	1934	1922
	Vallaline — Célibataires	155 589	150 202	157 442	165 077	313 031	324 279	39,5	42,2	33,8	37,0	36,4
Abielus — Mariés	215 059	201 333	213 163	203 864	428 222	405 197	54,6	53,3	45,8	45,7	49,8	49,2
Abielus, kuid elavad lahus — Mariés, mais viv. séparés	4 011	...	5 521	...	9 532	...	1,0	...	1,2	...	1,1	...
Lesk — Veufs	16 152	16 096	85 125	76 391	101 277	92 487	4,1	4,3	18,3	17,1	11,8	11,2
Lahutatud — Divorcés	2 927	792	4 565	1 073	7 492	1 865	0,8	0,2	0,9	0,2	0,9	0,2
Kokku — Total	393 738	377 423	465 816	446 405	859 554	823 828	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Teadmata — Inconnu	2 465	401	2 465	615	4 930	1 016	0,6	0,1	0,5	0,1	0,6	0,1
Kõik — Total	396 203	377 824	468 281	447 020	864 484	824 844	—	—	—	—	—	—
Lapsed kuni 15 a. — Moins de 15 ans	132 685	142 415	129 244	139 800	261 929	282 215	25,2	27,4	21,7	23,8	23,4	25,5
Üldse — Gr. total	528 888	520 239	597 525	586 820	1126 413	1107 059	—	—	—	—	—	—

Perekonaseis linnade, alevite ja maade järgi 1934 a. — État civil d'après les villes, bourgs et communes en 1934.

	15 a. ja vanemad — Plus de 15 a.																				
	Lapsed kuni 15 a. Moins de 15 a.		Vallalised Célibataires				Abielus Mariés		Abielus, kuid elavad lahus Mariés, mais viv. en séparat.		Lesed Veufs		Lahutatud Divorcés		Perekonaseis teadmata Inconnu		Kokku Total		Abielus-olijate % Mariés en %		
	M.	N.	H.	F.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	K.
	Linnad — Villes	28 379	27 867	42 657	55 164	61 745	62 477	2 590 3 971	3 904 2 1926	1 726 3 046	760 795	113 382	153 379	54,8	40,9	46,8					
Tallinn	10 389	10 213	19 051	24 338	27 297	27 428	1 341 2 036	1 541 1 0940	887 1 624	368 339	50 485	66 705	54,5	41,3	47,0						
Haapsalu	490	463	568	786	809	831	52 47	59 469	18 32	2 14	1 508	2 179	53,7	38,4	44,7						
Kuressaare	486	410	648	957	683	669	37 57	64 406	14 24	11 12	1 457	2 125	47,2	31,7	38,0						
Narva	2 351	2 225	2 528	3 396	4 514	4 705	175 300	401 2 618	96 157	9 37	7 723	11 213	58,5	42,1	48,8						
Nõmme	1 738	1 649	1 424	1 974	3 197	3 242	127 209	163 1 080	74 138	37 53	5 022	6 096	64,1	48,8	55,4						
Paide	334	340	454	536	568	582	29 19	49 308	17 14	3 2	1 150	1 461	49,5	40,4	44,1						
Paldiski	88	80	121	127	160	160	6 10	11 83	1 3	1 —	300	383	53,5	41,8	46,9						
Petseri	534	496	592	573	826	801	29 36	48 282	14 25	9 9	1 518	1 726	54,7	46,7	50,4						
Pärnu	1 860	1 917	2 388	3 228	3 967	4 035	136 205	271 1 976	106 170	33 42	6 901	9 656	57,8	42,0	48,5						
Põltsamaa	258	245	334	491	470	490	14 21	28 224	12 15	5 2	863	1 243	54,8	39,5	45,7						
Rakvere	1 004	1 014	1 296	1 652	1 889	1 913	39 93	129 812	53 78	23 32	3 429	4 580	55,5	42,1	47,8						
Tapa	441	432	427	471	788	785	20 31	59 251	18 27	1 —	1 313	1 565	60,1	50,2	54,7						
Tartu	4 943	4 970	8 462	11 185	10 364	10 560	407 657	655 5 438	287 528	213 207	20 388	28 575	51,4	37,1	43,1						
Tõrva	327	316	302	400	429	456	10 15	39 277	7 15	— 6	787	1 169	54,5	39,2	45,4						
Türi	323	308	333	370	623	626	22 19	34 208	7 10	9 11	1 028	1 244	61,1	50,8	55,5						
Valga	1 119	1 159	1 392	1 541	2 063	2 102	54 93	141 1 051	32 64	17 14	3 699	4 865	56,0	43,3	46,7						
Viljandi	1 194	1 191	1 454	2 152	2 098	2 140	69 85	153 1 069	65 97	11 10	3 850	5 553	54,6	38,6	45,2						
Võru	491	439	853	987	1 000	952	23 38	59 434	18 25	8 5	1 961	2 441	51,2	39,1	44,5						
Alevid — Bourgs	3 216	3 110	3 126	3 652	5 136	5 193	130 166	400 2 386	72 126	53 53	8 917	11 576	57,9	46,7	50,7						
Antsla	197	199	174	201	297	300	7 17	14 132	3 10	2 5	497	665	60,0	45,5	51,5						
Elva	193	202	229	245	320	331	9 14	29 145	8 14	1 6	596	755	53,8	44,2	48,4						
Jõgeva	128	98	170	173	216	214	11 7	7 98	9 7	5 1	418	500	52,3	42,9	47,1						
Jõhvi	261	223	251	273	395	404	13 17	23 158	5 13	4 3	691	868	57,5	46,7	51,5						
Kallaste	254	231	182	215	291	287	5 2	25 102	5 5	1 —	509	611	57,3	47,0	51,7						
Kella	115	90	109	145	188	193	4 4	15 95	2 8	1 —	319	445	59,1	43,4	49,9						
Killingi-Nõmme	187	177	160	198	264	280	3 11	14 133	5 10	3 —	449	632	59,2	44,3	50,6						
Kunda	228	257	193	181	412	409	4 6	28 139	1 4	— 1	638	740	64,0	55,3	59,6						
Kärđla	184	175	136	264	256	253	4 10	27 136	5 3	— 1	428	667	59,8	38,0	46,5						
Mustla	107	95	126	138	161	161	6 4	19 107	5 8	4 2	321	420	50,8	38,5	43,8						
Mustvee	410	415	345	294	500	545	20 11	47 213	3 6	15 17	930	1 086	54,6	51,0	52,7						
Mõisakülla	269	268	244	268	490	468	5 12	25 152	3 11	2 5	769	916	63,9	51,4	57,1						
N.-Jõesuu	172	183	188	170	320	310	7 14	41 211	4 5	6 4	566	714	57,1	43,7	49,6						
Otepää	211	204	251	341	349	364	13 15	35 209	3 8	6 6	657	943	53,8	38,8	44,9						
Sindi	150	148	216	299	406	405	3 7	28 174	8 8	2 —	663	893	61,4	45,4	52,2						
S.-Jaani	100	97	105	204	182	177	13 11	18 115	2 6	1 —	321	513	56,9	34,5	43,1						
Võõpsu	50	48	47	43	89	92	3 4	5 67	1 —	— 2	145	208	61,4	44,7	51,6						
Vallad — Communes rurales	101 088	98 266	101 925	98 607	147 597	145 464	1 280 1 383	11 842 5 481	1 128 1 392	1 185 1 567	264 957	303 234	56,0	48,2	51,8						
Virumaa	14 467	13 959	14 866	12 177	21 118	20 666	149 102	1 681 7 268	175 201	166 243	38 155	40 657	55,8	51,1	53,3						
Jarvamaa	6 231	5 919	7 032	6 064	9 635	9 437	25 34	815 3 417	81 107	94 124	17 682	19 183	54,8	49,5	52,0						
Härjumaa	10 868	10 765	12 732	11 784	16 785	16 461	311 291	1 432 6 345	138 168	145 185	31 443	35 229	53,5	47,0	50,0						
Läänemaa	8 731	8 510	8 988	9 109	13 531	13 370	75 101	1 151 4 981	77 104	90 118	23 912	27 783	56,8	43,3	52,2						
Saaremaa	7 100	7 104	5 872	7 956	9 087	9 255	12 42	702 4 014	38 58	36 97	15 747	21 422	57,8	44,8	49,5						
Pärnumaa	8 648	8 254	9 155	8 710	13 633	13 354	64 61	1 145 5 125	157 194	143 155	24 297	27 599	56,4	44,7	52,3						
Viljandimaa	6 913	6 548	7 897	7 952	11 568	11 336	146 152	992 4 594	131 182	85 126	20 819	24 342	55,8	46,8	51,2						
Tartumaa	14 309	13 915	15 455	15 280	21 573	21 190	203 238	1 733 8 419	168 200	174 212	39 306	45 539	55,1	46,7	50,6						
Valgamaa	3 073	3 090	3 527	3 529	5 174	4 961	49 78	395 1 799	38 41	35 48	9 218	10 456	56,3	47,							

nud. Lesknaiste suurt ülekaalu meestest seletab naisraukade suurem arv (v. tab. 2 ja 4).

Lahutatuid on: meestel 0,8%, naistel 0,9%, võrreldes 1922 a. suuresti tõusnud.

Riigiosade järgi perekonnaseisu erinevusi iseloomustab kõige paremini tab. 6 antud abielusolijate protsent. Sealtn näeme, et abieluliste osatähtsus linnades on madalam kui maal — nii meestel kui naistel, vaatamata sellele, et linnades täistööaliste protsent on palju kõrgem. Näib, et linnaelu tingimused ei soodusta abiellumist ja abielusolemist ja järelikult ka laste sünnitamist. Eriti näib see olevat kehtiv naiste

kohta, kelle seas leiame abielulisi linnades vaid 40,9% maa 47,5% vastu, selle asemel aga rohkesti lahutatuid ja lahuselavaid. Kõige selle juures peatume pikemalt hiljem, II Rahvaloenduse andmete IV vihus.

6. Rahvus.

Nationalité.

Rahvus kohta toodud arvude käsitlemisel peab pidama silmas, et loendusel rahvus registreeriti nii, kuidas isik selle ise ütles olevat. Lastel alla 18 a. märgiti isa rahvus, selle teadmatusel — ema rahvus. Seega peaks muutused rahvuslikus koostises olema kõrgeimal määral tõsiolusid peegeldavad.

Rahvus linnade, alevite ja maade järgi 1934 a. — *Nationalité ethnique d'après les villes, bourgs et communes en 1934.*

	Eestlased <i>Estoniens</i>		Venelased <i>Russes</i>		Sakslased <i>Allemands</i>		Rootslased <i>Suèdois</i>		Lätlased <i>Lettons</i>		Muud <i>Autres</i>		Teadmata <i>Inconnue</i>		Eestlaste % rahvastikust <i>Estoniens en %</i>				
	Üldse <i>Total</i>		Neist setud <i>Dont Setud</i>		M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	K.		
	M.	N.	H.	F.															
	M.	N.	H.	F.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	K.		
Linnad — Villes	121 579	153 831	129	104	9 612	12 773	5 058	8 227	482	615	922	1 502	3 629	3 935	479	363	86,1	84,9	85,5
Tallinn	52 396	65 522	13	14	3 409	4 479	2 509	4 066	273	385	249	323	1 821	1 992	217	151	86,4	85,4	85,8
Haapsalu	1 780	2 323	—	—	57	68	86	165	69	62	2	8	13	15	—	1	88,7	88,0	88,3
Kuressaare	1 731	2 207	—	—	47	72	112	209	10	14	8	32	23	3	2	89,2	87,1	88,0	
Narva	6 508	8 719	1	2	2 993	3 993	205	294	12	9	24	41	324	375	8	7	64,7	64,9	64,8
Nõmme	5 801	6 933	—	1	390	632	355	514	35	56	22	47	132	138	25	25	86,1	83,3	84,7
Paide	1 401	1 669	—	—	13	25	48	84	3	4	3	4	16	15	—	—	94,4	92,7	93,5
Paldiski	365	434	—	—	11	8	6	17	3	4	1	—	2	—	—	—	94,1	93,7	93,9
Petseri	1 183	1 154	65	54	786	959	11	22	4	5	35	58	24	24	9	—	57,9	51,9	54,8
Pärnu	7 970	10 466	—	1	213	256	328	543	6	14	57	86	169	198	18	10	91,2	90,5	90,8
Põltsamaa	1 084	1 444	—	—	14	11	12	27	—	2	3	1	4	3	4	—	97,0	97,0	97,0
Rakvere	4 004	5 104	—	—	164	191	125	156	12	5	5	16	102	101	21	21	90,8	91,6	91,3
Tapa	1 657	1 861	—	—	63	97	2	9	—	—	9	9	22	21	1	—	94,5	93,2	93,8
Tartu	22 303	29 256	15	17	1 074	1 566	1 039	1 667	43	47	84	194	635	690	153	125	88,6	87,5	88,0
Tõrva	1 083	1 454	—	—	18	12	6	11	—	—	4	5	3	2	—	1	97,2	98,0	97,9
Türi	1 323	1 503	—	—	7	14	10	14	1	3	—	3	5	5	5	10	98,3	97,5	97,7
Valga	4 027	4 892	3	5	168	200	49	94	3	—	378	659	182	172	11	7	83,8	81,3	82,4
Viljandi	4 733	6 265	10	9	89	115	106	239	6	3	18	23	89	96	3	3	93,9	92,9	93,3
Võru	2 230	2 625	22	1	96	75	49	96	2	2	20	17	54	65	1	—	91,0	91,1	91,1
Alevid — Bourgs	9 814	12 183	11	9	1 976	2 157	100	114	3	5	98	120	129	92	13	15	81,0	83,0	82,1
Antsla	664	832	6	4	23	22	1	1	—	—	3	5	2	2	1	2	95,8	96,5	96,2
Elva	757	910	—	1	14	23	11	13	—	—	2	5	4	4	1	2	96,1	95,3	95,6
Jõgeva	515	573	2	—	18	17	3	2	—	—	3	—	7	5	—	1	94,3	95,7	95,0
Jõhvi	861	1 013	—	—	67	57	7	7	1	1	4	—	11	12	1	1	90,5	92,9	91,8
Kallaste	100	89	—	—	660	752	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	13,1	10,6	11,8
Keila	421	518	—	—	4	10	5	3	—	—	3	2	1	2	—	—	97,0	96,8	96,9
Kilingi-Nõmme	620	800	—	—	2	—	5	1	—	—	4	8	4	—	1	—	97,6	98,9	98,3
Kunda	793	935	—	—	42	35	14	19	1	—	—	—	16	8	—	—	91,6	93,8	92,8
Kärda	584	806	—	—	13	14	9	15	1	—	—	1	5	5	1	1	95,4	95,8	95,7
Mustla	416	504	—	—	6	4	1	—	—	—	—	1	4	5	1	1	97,4	98,1	97,8
Mustvee	457	549	1	—	854	930	7	13	—	—	—	—	21	8	1	1	34,1	36,6	35,4
Mõisaküla	930	1 060	—	—	21	21	6	4	—	3	74	89	4	7	3	—	89,9	89,5	89,7
N.-Jõesuu	525	664	—	—	173	191	4	10	—	1	2	4	33	25	1	2	71,2	74,2	72,9
Otepää	853	1 130	—	—	11	9	2	4	—	—	—	1	—	—	2	3	98,5	98,9	98,7
Sindi	770	1 007	—	—	9	11	16	14	—	—	3	2	14	7	1	—	94,8	96,7	95,9
S.-Jaani	409	598	—	1	4	2	5	7	—	—	—	1	3	2	—	—	97,1	98,0	97,7
Võõpsu	189	195	2	3	55	59	1	—	—	—	—	1	—	—	—	1	71,3	76,5	74,2
Vallad — Communes rurales	326 635	360 653	7 165	7 471	32 276	33 152	1 234	1 468	3 126	3 356	1 195	1 558	1 251	1 111	328	192	89,3	89,9	89,6
Virumaa	45 124	47 598	14	16	6 532	6 090	202	224	16	19	34	50	642	593	72	42	85,9	87,2	86,6
Järvamaa	23 519	24 799	17	28	213	134	74	83	6	6	16	16	65	51	20	13	98,4	98,8	98,6
Harjumaa	41 215	44 811	14	9	431	302	179	252	438	471	18	38	94	104	36	16	97,3	97,5	97,4
Läänemaa	29 819	33 360	1	2	157	89	86	99	2 499	2 681	7	8	53	48	22	8	91,4	91,9	91,1
Saaremaa	22 597	28 286	—	1	47	28	36	43	135	147	4	8	24	8	4	6	98,9	99,2	99,7
Pärnumaa	32 371	35 437	18	12	311	148	88	98	3	1	63	123	57	29	52	22	98,4	98,0	98,7
Viljandimaa	27 185	30 497	17	14	340	198	99	98	4	7	17	23	70	48	17	19	98,1	98,8	98,4
Tartumaa	48 633	54 216	57	58	4 585	4 723	202	285	7	15	30	47	130	131	28	37	90,8	91,2	91,0
Valgamaa	11 764	13 111	66	49	194	115	35	23	4	2	254	280	31	11	9	4	95,8	96,8	96,3
Võrumaa	34 860	38 526	528	396	1 033	437	219	243	9	4	135	200	43	42	35	18	96,0	97,7	96,9
Petserinmaa	9 548	10 012	6 433	6 886	18 433	20 888	14	25	5	3	617	765	42	46	33	7	33,3	31,5	32,4
Eritarvestatud isikud — Population comptée à part.	7 761	64	72	—	708	2	142	3	54	—	39	1	93	9	152	24	85,0	38,8	84,5
Neist Eesti laevadel välisvetes <i>Dont aux navires estoniens dans les eaux étrangères</i>	648	62	—	—	2	—	—	—	1	—	3	—	2	—	151	24	98,8	100,0	98,9
Kokku — Total	465 789	526 731	7 377	7 584	44 572	48 084	6 534	9 812	3 665	3 976	2 254	3 181	5 102	5 147	972	594	88,2	88,2	88,2

ab. 8 kohaselt, võrreldes 1922 a. seisundiga, osutab suuremat kasvu vaid eestlaste osatähtsus — 87,7%-lt 88,2% peale. Osatähtsuselt enam-vähem samale tasemele on jäänud venelased — 8,2% ja rootslased — 0,7%; suuresti langenud on aga sakslaste osatähtsus — 1,7%-lt 1,5% peale. Absoluutselt on sakslaste arv langenud 18 319 pealt 16 346 peale ehk 1973 inimese võrra (10,8%), mis on küll tingitud esijoones püsivast surevuse ülekaalust meie sakslaste seas. Rootslaste arv on absoluutselt siiski pisut langenud — 209 inimese võrra. Venelaste arv on tõusnud vaid 1 547 inimese võrra, vaatamata

nende suurele sündivusele. Seletatav võib see olla peamiselt suurest kodakondsusetute venelaste väljarännust hilisemal aastail. Näitab seda eritlus soo järgi: vene rahvusest meeste arv on koguni vähenenud 18 inimese võrra. Lätlaste kohta 1922 a. andmeid ei võetud kokku eraldi; kuid nende arv võib olla siiski langenud Eesti ja Läti piiri ühendusel Eestile kaduma läinud 1 887 inimese arvel, kellest enamik pidi olema lätlasi. Hiljem, pärast piiriõendust saavutasime arvestuse teel kaudeil andmeil lätlasi ka 0,5%, millest järeldada võib, et nende osatähtsus hiljem suuresti pole muutunud.

Rahvus 1922 ja 1934 a. — Nationalité ethnique en 1922 et 1934.

8.	Arv — Nombre						%					
	M. — H.		N. — F.		K. — T.		M. — H.		N. — F.		K. — T.	
	1934	1922	1934	1922	1934	1922	1934	1922	1934	1922	1934	1922
	Eestlased — <i>Estoniens</i>	465 789	454 971	526 731	515 005	992 520	969 976	88,2	87,5	88,2	87,8	88,2
Venelased — <i>Russes</i>	44 572	44 590	48 084	46 519	92 656	91 109	8,5	8,6	8,1	7,9	8,2	8,2
Sakslased — <i>Allemands</i>	6 534	7 324	9 812	10 995	16 346	18 319	1,2	1,4	1,6	1,9	1,5	1,7
Rootslased — <i>Suèdois</i>	3 665	3 757	3 976	4 093	7 641	7 850	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Lätlased — <i>Lettons</i>	2 254	...	3 181	...	5 435	...	0,4	...	0,5	...	0,5	...
Muud — <i>Autres</i>	5 102	9 225	5 147	9 849	10 249	19 074	1,0	1,8	0,9	1,7	0,9	1,7
Kokku — Total	527 916	519 867	596 931	586 461	1124 847	1106 328	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Teadmata — <i>Inconnue</i>	972	372	594	359	1 566	731	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Üldse — Gr. total	528 888	520 239	597 525	586 820	1126 413	1107 059	—	—	—	—	—	—

Muude rahvuste kohta ilmuvad üksikasjalised andmed hiljem, II rahvaloenduse andmete II vihus.

Iseloomustades rahvuslikke vahekordi üksikuis adm. alades (v. tab. 7) eestlaste % järgi, leiame eestlaste ülekaalu ka sellistes linnades kui Narva — 64,8% ja Petseri — 54,8%. Vähemuses on eestlased vaid ühes alevis — Kallastes — 11,8% ja Petserimaal — 32,4%. Üldse on eestlaste osatähtsus: linnades — 85,5%, alevites — 82,1% ja maades — 89,6%.

7. Kirjaoskus.

Connaissance de lire et écrire.

Kahe rahvaloenduse vahemikul on rahva kirjaoskuse tase tunduvalt tõusnud, eeskätt muudugi kirjaoskamataute raukade suuremise tõttu. Nii kui näeme tab. 9 andmeist, on 10 a. ja vanemate kodanikkude seas täielikult kirjaoskajate arv tõusnud 89,1%-lt 94,0% peale, kuna langenud on nii ainult lugedaoskajate kui ka täielikult kirjaoskamataute arv — viimaseid leidis veel vaid 3,9%:5,6% vastu 1922 a.

Kirjaoskus 10 a. ja vanemal % — Lettrés et illettrés de plus de 10 ans.

9.	M. — H.		N. — F.		K. — T.	
	1934	1932	1934	1922	1934	1922
	Täielikult kirjaoskajad — <i>Lettrés</i>	96,5	92,7	91,8	86,0	94,0
Oskavad ainult lugeda — <i>Ne sachant que lire</i>	0,8	2,8	3,3	7,4	2,1	5,3
Ei oska lugeda ega kirjutada — <i>Ne sachant ni lire ni écrire</i>	2,7	4,5	4,9	6,6	3,9	5,6
Kokku — Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Säilinud on kirjaoskamatus enam naiste, peamiselt naisraukade seas, kellede arv eelpool toodud andmeil osutus kõrgeks, mida näitab ka ainult lugeda-

oskajate % suurus naiste seas. Linnades on täielikult kirjaoskamataute võrdlemisi vähe, ainult 1,5%, ja sedagi peamiselt Petseri — 8,6%, Narva — 4,6%, Valga — 2,9% ja Võru — 2,2% arvel. Alevites on täiel. kirjaoskamataute arv tublisti suurem — 4,7%, ja seda jällegi peamiselt Kallastes — 27,5%, Mustvee — 14,9% ja Võõpsu — 12,8% arvel. Maadest — keskmise 5,0% juures — leiame suurima arvu täiel. kirjaoskamataute Petserimaal — 35,3%, siis Võrumaal — 3,7%, Tartumaal — 3,6% ja Virumaal 3,0% (tab. 10).

Toodust selgub, et kirjaoskamatus esineb peamiselt idapoolsel piiriäärsel maa-alal.

8. Haridus.

Instruction.

Hariduse vaatlusel (tab. 11) eritleme kahte momenti: koolis mittekäinute arvu ja kooliskäinute hariduslikku taset. Koolis mittekäinute üldarv 216 561 sisaldab nii koolis veel mittekäinud lapsi, kui ka omal ajal kooli mittesaanud täisealisi, koguni rauke. Hiljem erikäsitusel valgustame kooliskäimist põhjalikumalt seoses vanusega. Siin aga olgu nenditud, et koolis mittekäinute osatähtsus rahvastikus, peale raukade surevuse, on, tänu sunduslikule 6 kl. algkooli kohustusele, tunduvalt langenud — 19,3% peale, 21,2% vastu 1922 a. Naiste seas suurem koolis mittekäinute protsent on tingitud peamiselt küll vist raukade arvel, kuid võib leida teataval määral aset ka laste seas.

Kooliskäimisel omasid lõpliku hariduse üldse 1934 a. 60,5% ja 1922 a. 60,8%, s. o. pea võrdsel määral (sugude järgi aga leiame erinevused: meestel 58,3%:58,0% vastu ja naistel 62,5%:63,4% vastu). Kuid selle juures aga kõrgem ja eriti keskharidus

Sugu ja kirjaoskus linnade, alevite ja maade järgi 1934 a. — Nombre des habitants par sexe, lettrés et illettrés d'après les villes, bourgs et communes en 1934.

10.	Faktiline elanikkude arv			Sugude %		Kirjaoskus (10 a. ja vanemate) — Lettrés et illettrés de plus de 10 ans											
	Population présente			Sexe en %		Oskab lugeda ja kirjutada		Oskab lugeda		Ei oska lugeda ega kirjutada		Kokku		Täieliste analfabeetide %			
				%		Lettrés		Sachant lire		Ne sachant ni lire ni écrire		Total		Illétrés en %			
	M.	N.	K.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	K.	
Linnad — Villes	141761	181246	333007	138	43,9	56,1	122170	151127	485	3476	1148	3034	123803	163637	0,9	1,9	1,5
Tallinn	60 874	76 918	137 792	126	44,2	55,8	53 888	68 823	149	1 005	329	756	54 366	70 584	0,6	1,1	0,9
Haapsalu	2 007	2 642	4 649	132	43,2	56,8	1 661	2 229	11	85	16	34	1 688	2 348	0,9	1,4	1,2
Kuressaare	1 943	2 535	4 478	130	43,4	56,6	1 606	2 138	13	107	24	33	1 643	2 278	1,5	1,4	1,5
Narva	10 074	13 438	23 512	133	42,8	57,2	8 349	10 761	64	510	171	786	8 584	12 057	2,0	6,5	4,6
Nõmme	6 760	8 345	15 105	123	44,8	55,2	5 598	7 090	10	84	29	51	5 637	7 225	0,5	0,7	0,6
Paide	1 484	1 801	3 285	121	45,2	54,8	1 279	1 547	4	38	15	18	1 298	1 603	1,2	1,1	1,1
Paldiski	388	463	851	119	45,6	54,4	331	395	1	14	4	7	336	416	1,2	1,7	1,5
Petseri	2 052	2 222	4 274	108	48,0	52,0	1 034	1 613	6	23	54	254	1 694	1 890	3,2	13,4	8,6
Pärnu	8 761	11 573	20 334	132	43,1	56,9	7 499	9 885	49	341	76	153	7 624	10 379	1,0	1,5	1,3
Põltsamaa	1 121	1 488	2 609	133	43,0	57,0	939	1 285	6	27	5	22	950	1 334	0,5	1,6	1,2
Rakvere	4 433	5 594	10 027	126	44,2	55,8	3 709	4 749	22	111	40	62	3 771	4 922	1,1	1,3	1,2
Tapa	1 754	1 997	3 751	114	46,8	53,2	1 433	1 652	5	27	10	18	1 448	1 697	0,7	1,1	0,9
Tartu	25 331	33 545	58 876	132	43,0	57,0	21 921	29 219	91	694	189	498	22 201	30 411	0,9	1,6	1,3
Tõrva	1 114	1 485	2 599	133	42,9	57,1	909	1 232	3	41	9	14	921	1 287	1,0	1,1	1,0
Türi	1 351	1 552	2 903	115	46,5	53,5	1 118	1 313	1	21	5	5	1 124	1 339	0,4	0,4	0,4
Valga	4 818	6 024	10 842	125	44,4	55,6	3 965	4 955	26	188	100	169	4 091	5 312	2,4	3,2	2,9
Viljandi	5 044	6 744	11 788	134	42,8	57,2	4 225	5 743	16	124	34	86	4 275	5 953	0,8	1,4	1,2
Võru	2 452	2 880	5 332	117	46,0	54,0	2 106	2 498	8	36	38	68	2 152	2 602	1,8	2,6	2,2
Alevid — Bourgs	12 133	14 686	26 819	121	45,2	54,8	9 672	11 532	67	369	309	750	10 048	12 651	3,1	5,9	4,7
Antsla	694	864	1 558	124	44,5	55,5	543	670	2	18	14	37	559	725	2,5	5,1	4,0
Elva	789	957	1 746	121	45,2	54,8	654	790	5	19	5	15	664	824	0,8	1,8	1,3
Jõgeva	546	598	1 144	110	47,7	52,3	446	519	1	9	8	5	455	533	1,8	2,1	1,6
Jõhvi	952	1 091	2 043	115	46,6	53,4	766	896	8	27	7	20	781	943	0,9	0,9	1,3
Kallaste	763	842	1 605	110	47,5	52,5	495	439	1	—	—	98	256	594	16,5	36,8	27,5
Keila	434	535	969	123	44,8	55,2	351	467	1	12	2	7	354	486	0,6	1,4	1,1
Kilingi-Nõmme	636	809	1 445	127	44,0	56,0	502	661	4	25	8	8	514	694	1,6	1,2	1,3
Kunda	866	997	1 863	115	46,5	53,5	706	804	5	13	4	10	715	827	0,6	1,2	0,9
Kärdla	612	842	1 454	138	42,1	57,9	495	695	3	31	—	5	498	731	—	0,7	0,4
Mustla	428	515	943	120	45,4	54,6	348	412	4	26	5	16	357	454	1,4	3,5	2,6
Müstvee	1 340	1 501	2 841	112	47,2	52,8	978	954	6	21	96	247	1 080	1 222	8,9	20,2	14,9
Mõisakülla	1 038	1 184	2 222	114	46,7	53,3	861	982	5	14	7	9	873	1 005	0,8	0,9	0,9
N.-Jõesuu	738	897	1 635	122	45,1	54,9	606	706	8	41	20	40	634	787	3,2	5,1	4,2
Otepää	868	1 147	2 015	132	43,1	56,9	712	940	7	56	11	21	730	1 017	1,5	2,1	1,8
Sindi	813	1 041	1 854	128	43,9	56,1	710	899	6	38	7	8	723	945	1,0	0,8	0,9
S.-Jaani	421	610	1 031	145	40,8	59,2	351	516	—	15	3	11	354	542	0,8	2,0	1,6
Võõpsu	195	256	451	131	43,2	56,8	148	182	1	4	14	35	163	221	8,6	15,8	12,8
Vallad — Communes rurales	366045	401490	767535	110	47,7	52,3	284211	300461	2893	12866	10273	21292	297377	334619	3,5	6,4	5,0
Virumaa	52 622	54 616	107 238	104	49,1	50,9	41 503	41 509	439	1 550	786	1 875	42 728	44 934	1,8	4,2	3,0
Järvamaa	23 913	25 102	49 015	105	48,8	51,2	19 158	20 021	176	725	287	266	19 621	21 012	1,5	1,3	1,4
Harjumaa	42 411	45 994	88 405	108	48,0	52,0	33 991	36 070	654	2 187	524	608	35 169	38 865	1,5	1,6	1,5
Läänemaa	32 643	36 293	68 936	111	47,4	52,6	25 820	28 261	361	1 699	496	613	26 677	30 573	1,9	2,0	1,9
Saaremaa	22 847	28 526	51 373	125	44,5	55,5	17 452	21 185	270	1 925	387	658	18 118	23 768	2,1	2,8	2,5
Pärnumaa	32 945	35 853	68 798	109	47,9	52,1	26 127	28 134	197	1 221	640	793	26 064	30 148	2,4	2,6	2,5
Viljandimaa	27 732	30 890	58 622	111	47,3	52,7	22 450	25 036	141	738	389	526	22 980	26 300	1,7	2,0	1,9
Tartumaa	53 615	59 454	113 069	111	47,4	52,6	42 363	46 397	354	1 503	1 236	2 159	43 953	50 059	2,8	4,3	3,6
Valgamaa	12 291	13 546	25 837	110	47,6	52,4	9 827	10 629	76	380	235	379	10 138	11 388	2,3	3,3	2,9
Võrumaa	36 334	39 470	75 804	109	47,9	52,1	28 341	30 515	168	854	921	1 402	29 430	32 771	3,1	4,3	3,7
Petserimaa	28 692	31 746	60 438	111	47,5	52,5	17 179	12 704	48	84	4 372	12 013	21 599	24 801	20,2	48,4	35,3
Eriti arvestatud isikud — Population comptée à part	8 949	103	9 052	115	98,9	1,1	8 934	102	1	1	12	—	8 947	103	0,1	—	0,1
S. Eesti laevadel välisvetes—Dont aux navires estoniens dans les eaux étrangères	807	86	893	11	90,4	9,6	807	86	—	—	—	—	807	86	—	—	—
Kokku — Total	528888	597525	1126413	113	47,0	53,0	424987	469222	3446	16712	11742	25076	440175	511010	2,7	4,9	3,9

Haridus % — L'instruction en %.

11.	M. — H.		N. — F.		K. — T.	
	1934	1922	1934	1922	1934	1922
	Lõpetanud — Ayant terminé.					
Algharidus — Instruction primaire	53,5	55,6	56,7	60,4	55,2	58,1
Keskharidus — Instr. secondaire	3,4	1,5	5,5	2,9	4,5	2,2
Kõrgem haridus — Instr. supérieure	1,4	0,9	0,3	0,1	0,8	0,5
Lõpetamata — Non terminé.						
Algharidus — Instruction primaire	30,1	30,2	29,2	28,5	29,6	29,3
Keskharidus — Instr. secondaire	9,9	10,6	7,6	7,7	8,7	9,1
Kõrgem haridus — Instr. supérieure	1,7	1,2	0,7	0,4	1,2	0,8
Kokku — Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Pole koolis käinud — N'ayant pas fréquenté les écoles	18,4	19,8	20,0	22,4	19,3	21,2

1934 a. ületab selle 1922 a. tunduvalt nii meestel kui naistel.

Lõpetamata alghariduse omajate % kahel rahvaloendusel vähe erineb. Selle vastu lõpetamata keskhariduse omajate % on 1934 a. väiksem, lõpetamata kõrgema hariduse omajate % aga suurem kui 1922 a. Kuid võrreldes lõpetanud ja lõpetamata kesk- ja kõrgema haridusega isikute %, olgugi et viimastes esinevad ka kooliskäijad, näib, et siiski paljud on õpingu katkestanud, kuigi olukord keskhariduse alal, võrreldes 1922 a., on vast paranenud. Küsimuse põhjalikum selgitus on teostatav hiljem koos vanuse andmetega.

12.

	Pole koolis käinud N'ont pas fréquenté les écoles		Lõpetanud Ayant terminé le cours de						Lõpetamata Non terminé le cours de						Haridus teadmata Non déclarée		% kooliskäinulist % des personnes ayant terminé le cours						
			Algkooli l'école primaire		Keskkooli l'école secondaire		Kõrgema kooli l'école supérieure		Algkool l'école primaire		Keskkool l'école secondaire		Kõrgem kool l'école supérieure				Täieliku keskkooli haridusega des écoles secondaires			Täieliku kõrgema haridusega des écoles supérieures			
	M.	N.	H.	F.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	K.	M.	N.	K.	M.	N.	K.
	Linnad — Villes	18 433	24 577	52 295	77 798	9 149	19 449	4 733	1 237	25 585	31 840	25 100	22 943	5 625	2 921	841	481	7.5	12.5	10.3	3.9	0.8	2.1
Tallinn	6 683	9 051	24 085	34 813	4 998	10 146	2 257	524	8 976	10 788	11 150	10 340	2 150	996	575	260	9.3	15.0	12.5	4.2	0.8	2.3	
Haapsalu	306	377	704	1 211	98	240	59	9	378	482	429	308	33	14	—	1	5.8	10.6	8.5	3.5	0.4	1.7	
Kuressaare	278	398	626	1 106	103	204	63	15	372	510	466	290	31	11	4	1	6.2	9.6	8.1	3.8	0.7	2.1	
Narva	1 838	3 039	3 190	4 502	586	992	183	51	2 867	3 798	1 274	994	131	55	5	7	7.1	9.5	8.5	2.2	0.5	1.3	
Nõmme	1 050	1 201	2 061	3 232	678	1 366	251	61	1 054	1 169	1 386	1 186	259	113	21	17	11.9	19.2	15.9	4.4	0.9	2.4	
Paide	197	237	504	782	64	131	32	9	296	333	362	292	28	16	1	1	5.0	8.4	6.8	2.5	0.6	1.4	
Paldiski	51	74	145	226	17	31	6	3	83	79	79	48	7	2	—	—	5.0	8.0	6.6	1.8	0.8	1.2	
Petseri	383	599	637	720	125	240	73	18	392	393	347	238	85	14	10	—	7.5	14.8	11.1	4.4	1.1	2.8	
Pärnu	1 119	1 563	3 877	5 642	389	896	210	44	1 673	2 102	1 376	1 251	99	61	18	14	5.1	9.0	7.9	2.8	10.4	1.4	
Põltsamaa	152	180	495	744	30	73	25	12	228	266	172	199	16	14	3	—	3.1	5.6	4.5	2.6	0.9	1.6	
Rakvere	661	844	1 607	2 418	235	511	133	37	842	875	863	855	72	34	20	20	6.3	10.8	8.8	3.5	0.8	2.0	
Tapa	300	338	617	801	71	139	35	8	367	436	337	263	24	11	3	1	4.9	8.4	6.8	2.4	0.5	1.4	
Tartu	3 232	4 098	8 155	13 651	1 132	3 119	1 079	349	4 837	6 643	4 312	4 174	2 432	1 464	152	137	5.2	10.6	8.3	4.9	1.2	2.8	
Tõrva	169	181	465	740	28	54	19	5	287	338	129	162	17	4	—	1	2.9	4.1	3.6	2.0	0.4	1.1	
Türi	191	206	649	799	41	82	13	6	259	278	173	168	12	4	13	9	3.6	6.1	5.0	1.1	0.4	0.8	
Valga	770	945	1 630	2 329	196	372	79	30	1 164	1 509	879	733	88	48	12	8	4.9	7.3	6.2	2.0	0.6	1.2	
Viljandi	740	910	1 976	2 915	215	595	139	40	1 068	1 317	821	924	82	39	3	4	5.0	10.2	8.0	3.2	0.7	1.8	
Võru	313	336	872	1 257	143	258	77	16	442	524	545	468	59	21	1	—	6.7	10.1	8.6	3.6	0.6	2.0	
Alevid — Bourgs	2 388	3 000	4 562	5 718	275	459	167	36	3 616	4 466	1 016	943	99	46	10	18	2.8	3.9	3.4	1.7	0.3	0.9	
Antsla	144	169	316	426	14	28	7	2	169	206	35	30	8	1	1	2	2.6	4.0	3.4	1.3	0.3	0.7	
Elva	116	160	318	409	19	45	24	2	194	235	103	99	14	5	1	2	2.8	5.7	4.4	3.6	0.3	1.8	
Jõgeva	86	61	277	353	13	29	9	1	99	100	50	45	11	8	1	1	2.8	5.4	4.2	2.0	0.2	1.0	
Jõhvi	198	221	346	253	34	63	18	1	230	420	117	124	8	8	1	1	4.5	7.2	6.0	2.4	0.1	1.2	
Kallaste	313	412	145	143	2	4	3	—	288	265	11	16	1	1	—	1	0.4	0.9	0.7	0.7	—	0.3	
Keila	75	67	177	275	19	38	7	2	82	94	68	51	6	4	—	4	5.3	8.2	6.9	1.9	0.4	1.1	
Kilingi-Nõmme	125	130	273	378	10	21	6	2	188	251	29	27	4	—	1	—	2.0	3.1	2.6	1.2	0.3	0.7	
Kunda	154	196	327	306	15	23	16	2	300	416	50	52	4	2	—	—	2.1	2.9	2.5	2.2	0.2	1.2	
Kärkla	108	141	277	461	23	26	11	4	139	150	51	59	3	1	—	—	4.6	3.7	4.1	2.2	0.6	1.2	
Mustla	68	89	194	226	2	8	4	1	132	169	24	20	3	—	1	2	0.6	1.9	1.3	1.1	0.1	0.6	
Mustvee	370	527	395	397	18	37	13	6	459	459	77	70	7	4	1	1	1.9	3.8	2.8	1.3	0.6	1.0	
Mõisaküla	159	194	423	564	16	33	11	2	283	313	135	76	9	2	2	—	1.8	3.3	2.6	1.3	0.2	0.7	
N.-Jõesuu	130	193	275	260	20	6	1	2	223	361	69	59	9	2	—	1	4.3	2.8	3.5	1.0	0.1	0.5	
Otepää	152	182	241	344	20	31	9	6	351	488	88	92	7	2	—	2	2.8	3.2	3.0	1.3	0.6	0.9	
Sindi	75	107	318	439	28	28	13	3	309	381	65	80	4	3	1	—	3.8	3.0	3.4	1.8	0.3	1.0	
S.-Jaani	70	79	218	364	13	24	9	1	81	106	29	35	1	1	—	—	3.7	4.5	4.2	2.6	0.2	1.1	
Võõpsu	45	72	42	120	3	1	1	—	89	52	15	8	—	2	—	1	2.0	0.5	1.2	0.7	—	0.3	
Vallad — Communes rurales	76 256	91 879	169 136	187 147	4 119	6 158	1 032	168	98 256	103 180	15 411	12 099	1 348	510	427	349	1.4	2.0	1.7	0.4	0.1	0.2	
Virumaa	10 803	12 493	23 754	24 805	749	1 183	210	32	14 587	14 009	2 284	1 985	183	77	52	32	1.8	2.8	2.3	0.5	0.1	0.3	
Järvamaa	4 437	4 664	11 862	13 054	336	541	75	10	5 686	5 634	1 399	1 141	98	45	20	13	1.7	2.6	2.2	0.4	—	0.2	
Harjumaa	8 284	9 801	20 099	21 571	564	858	130	20	11 404	11 979	1 731	1 680	163	64	36	21	1.7	2.4	2.0	0.4	0.1	0.2	
Läänemaa	6 256	7 401	17 285	19 510	274	371	78	17	7 647	8 212	1 027	755	67	25	9	2	1.0	1.3	1.2	0.3	0.1	0.2	
Saaremaa	4 678	5 952	9 830	12 693	147	166	38	4	7 384	9 410	725	282	34	7	11	12	0.8	0.7	0.8	0.2	—	0.1	
Pärnumaa	6 104	6 704	16 463	18 155	369	533	89	14	8 357	9 245	1 360	1 089	95	33	108	80	1.4	1.8	1.6	0.3	—	0.2	
Viljandimaa	4 725	4 954	14 143	16 771	422	672	85	14	6 448	7 153	1 726	1 257	153	47	30	20	1.8	2.6	2.2	0.4	0.1	0.2	
Tartumaa	10 245	11 119	24 909	29 108	546	862	163	25	14 818	16 167	2 608	2 006	270	99	56	68	1.3	1.8	1.5	0.4	0.1	0.2	
Valgamaa	2 150	2 416	5 868	6 556	188	260	47	7	3 162	3 603	786	661	76	36	14	7	1.9	2.3	2.1	0.5	0.1	0.3	
Võrumaa	7 175	7 656	17 399	20 262	369	467	78	10	9 666	9 947	1 430	996	144	45	73	87	1.3	1.5	1.4	0.3	—	0.1	
Petserinmaa	11 399	18 719	7 524	4 662	155	245	39	15	9 097	7 819	395	247	65	32	18	7	0.9	1.9	1.3	0.2	0.1	0.2	
Eriti arvestatud isikud — Population comptée à part.	27	1	3 808	3	867	4	57	3	2 096	1	1 159	3	152	2	783	86	10.7	25.0	10.7	0.7	18.8	0.7	
S. Eesti laevad välisvetes — Dont aux navires estoniens dans les eaux étrangères	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	22	—	—	—	777	86	26.7	—	26.7	—	—	—	—
Kokku — Total	97 104	119 457	229 801	270 666	14 410	26 070	5 989	1 444	129 553	139 487	42 746	35 988	7 224	3 479	2 061	934	3.4	5.5	4.5	1.4	0.3	0.8	

Linna ja maa erinevus haridusliku taseme suhtes esineb tab. 12 järgi suure ülekaaluga linnade kasuks. Maal on täieliku kesk, eriti aga kõrgema haridusega isikute arv üsna väikene, väiksem kui seda maa kultuuri areng nõuab. Eriti vähe on kesk- ja kõrgema haridusega isikuid Saare-, Lääne-, Petseri- ja Võru-

maal. Esikohal aga seisab nii kesk- kui kõrgema haridusega isikute arvult Virumaa, arvatavasti põlevkivitööstuse tõttu.

Linnadest asuvad kõrgemalt hariduselt esikohal loomulikult Tartu ja Tallinn, keskkariduselt aga Tallinn ja Petseri.

K. Rumma.

KOOLIÕPILASTE TERVISLIK SEISUND 1930/31—1932/33 õ/a.¹⁾ ÉTAT HYGIÉNIQUE des ÉCOLIERS en 1930/31—1932/33.

S i s u : 1. Järelevaadatud õpilaste arv, lhk. 568. 2. Õpilaste kehaehitus, lhk. 568. 3. Õpilaste toitumus, lhk. 569. 4. Õpilaste nägemine, lhk. 570. 5. Kuulmine, lhk. 571. 6. Hambad, lhk. 571. 7. Haigused, lhk. 571. 8. Õpilaste läbivaatamine, lhk. 572.

1. Järelevaadatud õpilaste arv

Nombre des élèves examinés.

	Koolide üldarv	Arstidelt läbivaadatud koolide		Õpilaste üldarv	Arstidelt läbivaadatud õpilaste	
		arv	%		arv	%
1930/31 õ/a.	1 493	86,9	128 024	108 639	84,9	
1931/32 „	1 481	87,0	130 531	111 434	85,4	
1932/33 „	1 473	87,2	133 541	111 745	83,7	

Arstidelt tervishoiuliselt läbivaadatud koolide ja õpilaste arv oli:

kooles poeglase seas oli see arv 48,1%, seega 2,9 punkti võrra väiksem ja tütarlaste hulgas 64,5% ehk 2,7 punkti võrra enam ning linnades algkooles oli tubli kehaehitusega poeglasi 35,7% ja tütarlasi 34,9%, seega suurenemine mõlemate juures 1,1 ja 1 punkti võrra. Seevastu on 1932/33 õ/a. tubli kehaehitusega õpilaste arv laskunud 1930/31 õ/a. tasemele, nii oli üldse õpilastest 37,7% ja poeglastest 35,5% ning tütarlastest 39,9%. Sama peab nentima ka linnades kesk- kooles poeglase suhtes, kuna tütarlaste hulgas see tase on eelmise õppeaasta kõrgune ning linnades algkooles poeglase seas 35,2% ja tütarlaste hulgas 35,5%, võrreldes eelmise õ/a. on kõikumine 0,5 punkti võrra. Siit näeme, et kolme õ/a. kestel üldse läbivaadatud õpilastest olid tubli kehaehitusega rohkem tütarlapsed, samuti ka keskkooles, algkooles enam-vähem võrdset. Keskmise kehaehitusega olid üle riigi rohkem poeglapsed, nii oli 1930/31 õ/a. üldse 56,5% ja poeglasi 57,8% ning tütarlasi 55,2%, poeglasi seega rohkem, linnades keskkooles poeglasi 44,7%, tütarlasi 36,3%, poeglasi samuti rohkem. Kuid algkooles olid esikohal siiski tütarlapsed, nimelt poeglasi 58,4% ja tütarlasi 59,9%. Sama nähtus peab paika ka 1931/32 õ/a. ja 1932/33 õ/a. Nii näeme, et 1931/32 õ/a. oli üle riigi keskmise kehaehitusega õpilasi 55,9%, poeglasi 57,4% ja tütarlasi 54,2%, poeglasi enam ning keskkooles poeglasi 47,3% ja tütarlasi 33,5%, poeglasi rohkem, algkooles poeglasi 58,5% ja tütarlasi 60,0%, tütarlasi enam. 1932/33 õ/a. oli keskmise kehaehitusega õpilasi üle riigi 56,5%, poeglastest 58,4% ja tütarlastest 54,6%, seega poeglasi enam. Keskkooles oli poeglasi 45,6% ja tütarlasi 33,7%, poeglasi enam ning algkooles poeglasi 58,8% ja tütarlasi 58,4%, enam-vähem ühtlaselt.

Läbivaadatud koolide protsent püsib pea ühel ja samal tasemel, ainult läbivaadatud õpilaste arv, võrreldes eelviimase aastaga, on vähenenud 1,7 punkti võrra. Vaadeldes õpilasi üle riigi sooliselt saame 1930/31 õ/a., samuti ka järgnevail õ/a. arvu, mis ei vasta eelpool toodud vastavate aastate õpilaste üldarvule. Mõnes koolis on õpilased küll tervislikult vaadatud järele, kuid polnud sooliselt liigitatud ja neid tuli seetõttu jätta üldarvust välja. Nii jäid käsitamiseks 1930/31 õ/a. tervislikult järelevaadatud kooles kokku 106 698 õpilase andmed, sellest 53 209 poeglast ja 53 489 tütarlast; 1931/32 õ/a. 107 253 õpilase andmed, sellest 53 789 poeglast ja 53 464 tütarlast ning 1932/33 õ/a. 110 756 õpilase arvud, neist 55 455 poeglast ja 55 301 tütarlast.

2. Õpilaste kehaehitus.

Constitution des écoliers.

Toodud õpilaste arvus oli 1930/31 õ/a. üle riigi tubli kehaehitusega õpilasi 37,5%, poeglastest 35,5% ja tütarlastest 39,5%; linnades keskkooles poeglasi 51,0% ja tütarlasi 61,8% ning algkooles poeglasi 34,5% ja tütarlasi 33,9%. 1931/32 õ/a. oli tubli kehaehitusega õpilasi üle riigi 38,4%, seega eelmisest õ/a. rohkem 0,9 punkti võrra; poeglastest 36,3 ehk 0,8 punktiga enam ning tütarlastest 40,6% ehk 1,1 punktiga rohkem. Kuna linnades kesk-

1) Varem Keskbüroo väljaandis küsimuse kohta ilmunud vt.: Rahvastik ja tervishoid Eestis 1930 a., lhk. 190.

Õpilaste kehaehitus ja toitumus 1930/31—1932/33 õ/a. — Complexion et nutrition des élèves de 1930/31—1932/33.

1.	Järelevaadatud õpilaste arv Nombre des élèves examinés			K e h a e h i t u s — C o m p l e x i o n								
				Tubli — Vigoureuse			Keskmine — Moyenne			Nõrk — Faible		
	P. — G.	T. — F.	K. — T.	P.	T.	K.	P.	T.	K.	P.	T.	K.
1932/33.												
Kokku kõigis kooles	55 455	55 301	110 756	19 659	22 063	41 722	32 418	30 182	62 600	3 378	3 056	6 434
Keskkoolest linnades	5 300	5 559	10 859	2 716	3 573	6 289	2 417	1 873	4 290	167	113	280
Algkooles „	9 930	9 771	19 701	3 496	3 473	6 969	5 835	5 702	11 537	599	596	1 195
1931/32.												
Total dans toutes les écoles .	53 789	53 464	107 253	19 502	21 681	41 183	30 895	29 027	59 922	3 392	2 756	6 148
Écoles secondaires en villes .	5 724	6 258	11 982	2 754	4 038	6 792	2 705	2 096	4 801	265	124	389
„ primaires „ „	9 680	9 382	19 062	3 454	3 279	6 733	5 661	5 622	11 283	565	481	1 046
1930/31.												
Kokku kõigis kooles ¹⁾	53 209	53 489	106 698	18 872	21 106	39 978	30 687	29 521	60 208	3 579	2 827	6 406
Keskkoolest linnades	5 668	6 421	12 079	2 886	3 969	6 855	2 529	2 328	4 857	243	124	367
Algkooles „	9 490	8 837	18 327	3 281	2 994	6 275	5 541	5 291	10 832	668	552	1 220

	T o i t u m u s — N u t r i t i o n								
	Hea — Vigoureuse			Keskmine — Moyenne			Nõrk — Faible		
	P.	T.	K.	P.	T.	K.	P.	T.	K.
1932/33.									
Kokku kõigis kooles	16 424	21 034	37 458	34 817	30 954	65 771	4 214	3 313	7 527
Keskkoolest linnades	2 417	3 338	5 755	2 599	2 083	4 682	284	138	422
Algkooles „	2 640	3 324	5 964	6 480	5 819	12 299	810	628	1 438
1931/32.									
Total dans toutes les écoles .	16 544	20 581	37 125	33 192	29 766	62 958	4 053	3 117	7 170
Écoles secondaires en villes .	2 596	3 779	6 375	2 835	2 324	5 159	293	155	448
„ primaires „ „	2 618	3 067	5 685	6 236	5 772	12 008	826	543	1 369
1930/31.									
Kokku kõigis kooles ¹⁾	16 047	20 292	36 339	32 476	29 596	62 072	4 337	3 106	7 443
Keskkoolest linnades	2 511	3 719	6 230	2 879	2 545	5 424	268	157	425
Algkooles ²⁾ „	2 280	2 728	5 008	6 174	5 469	11 643	1 036	573	1 609

Nõrga kehaehitusega olid peamiselt poeglapsed ja nende protsent püsib kõigi 3 õ/a. kestel 6,1%—6,7% piires. 1930/31 õ/a oli poeglapsi 6,7%, tütarlapsi 5,3% ja keskkooles poeglapsi 4,3%, tütarlapsi 1,9% ning algkooles poeglapsi 7,0%, tütarlapsi 6,2%; 1931/32 õ/a. oli poeglapsi üle riigi 6,3%, tütarlapsi 5,2% ja keskkooles poeglapsi 4,6%, tütarlapsi 2,0% ning algkooles poeglapsi 5,8%, tütarlapsi 5,1%. Viimaks 1932/33 õ/a. oli poeglapsi üle riigi 6,1%, tütarlapsi 5,5% ja keskkooles poeglapsi 3,2%, tütarlapsi 2,0% ning algkooles poeglapsi 6,0% ja tütarlapsi 6,1%. Üldse kõikus nõrga kehaehitusega õpilaste protsent 1930/31 õ/a. — 1932/33 õ/a. keskkooles 2,6% — 3,2% vahel ning algkooles 5,5% — 6,7% piires.

3. Õpilaste toitumus. Kui jälgida õpilaste toitumust, siis ilmneb, et hea toitumusega õpilaste arv on üldse 33,8% ja 34,6% vahel ja linnades keskkooles 51,6%—53,2% piires ning linnades algkooles 27,4%—30,3% piires. 1930/31 õ/a. oli üldse õpilasist hea toitumusega 34,3%, poeglastest 30,4% ja tütarlastest 38,3%, keskkooles poeglapsi 44,4% ja tütarlapsi 58,0% ning algkooles poeglapsi 24,0%, tütarlapsi 31,1%. 1931/32 õ/a. oli hea toitumusega õpilasi üle riigi 34,6%, poeglapsi 30,8% ja tütarlapsi

33,5%, keskkooles poeglapsi 45,4% ja tütarlapsi 60,4% ning algkooles poeglapsi 27,0%, tütarlapsi 32,7%. Kuna 1932/33 õ/a. oli hea toitumusega õpilasi üle riigi 33,8%, poeglapsi 29,6% ja tütarlapsi 38,0%, keskkooles poeglapsi 45,6% ja tütarlapsi 60,0% ning algkooles poeglapsi 26,6% ja tütarlapsi 34,0%. Siit näeme, et hea toitumusega on nimetatud kolme õ/a. kestel üle riigi peamiselt tütarlapsed, kellele protsent oli 38,0%—38,5% vahel ning poeglaste protsent 29,6%—30,8% piires; sama vahe peab paika ka keskkooles, nii oli hea toitumusega tütarlapsi keskkooles nimetatud õ/a. 58,0%—60,4% ja poeglapsi 44,4%—45,6% ning samal ajal algkooles tütarlapsi 31,1%—34,0% ja poeglapsi 24,0%—27,0%.

Valdav osa eelpool mainitud õ/a. õpilasist on keskmise toitumusega ja esikohale rühivad arvalt poeglapsed. See on kehtiv üldse ja ka keskkooles ning algkoolide õpilaste kohta. Üldse kõigub see protsent üle riigi 58,7%—59,4% vahel ja keskkooles 43,1%—44,9% ning algkooles 62,4%—63,8% piires. Nagu näha, väheneb keskmine toitumus keskkooles võrreldes algkoollega tunduvalt, nimelt 19,9%—18,9% piires, mida tingib nähtavasti kauem koolis viibitud aeg. Poeglaste protsent keskmise toitumuse suhtes

¹⁾ Kehaehitus teadmata 71 poisil, 35 tüdrukul. Toitumus teadmata 349 poisil, 495 tüdrukul.

²⁾ Toitumus teadmata 67 tüdrukul.

mainitud õ/a. on üle riigi 61,4%—62,8% vahel ja tütarlastel 55,8%—56,0% vahel, seega on poeglaste seas see protsent, võrreldes tütarlastega, suurem 5,6%—6,8% võrra.

Kui võrrelda õpilaste keskmist toitumust vaadeldavatel õ/a., siis selgub, et see protsent osutab aastastalt õige väikeste tõusu tendentsi. Nii oli 1930/31 ja 1931/32 õ/a. õpilasi keskmise toitumusega üle riigi 58,7% ja 1932/33 õ/a. 59,4%, seega tõusnud 0,7% võrra ja poeglaste hulgas 1930/31 õ/a. 61,4% ning 1932/33 õ/a. 62,8% tõusnud 1,4% võrra ning tütarlaste seas 1930/31 õ/a. 55,8%, ja 1932/33 õ/a. 56,0%, tõusu pole peaaegu täheldada, ainult 0,2% võrra, kuna keskja algkoolide õpilaste seas keskmise toitumuse protsent näitab üldiselt langust. Keskmise toitumusi oli 1930/31 õ/a. keskkooles poeglastel 50,9%, tütarlastel 39,6%, järgmisel õ/a. poeglastel 49,5%, tütarlastel 37,1% ja 1932/33 õ/a. poeglastel 49,0%, tütarlastel 37,5% ning algkooles esimesel aastal poeglastel 65,1%, tütarlastel 62,4%, järgmisel õ/a. poeglastel 64,5%, tütarlastel 61,5% ja viimasel õ/a. poeglastel 65,2% ja tütarlastel 59,6%.

Halva toitumusega õpilaste protsent on eelpool nimetatud õ/a. üle riigi pea ühel tasemel, vahega ainult 0,2%, samuti ka keskkooles (0,4%), kuna algkooles on võimalik täheldada juba veidi suuremat vähenemist, s. o. 1,5% võrra. Nii oli 1930/31 õ/a.

üle riigi halva toitumusega õpilasi 7,0%, poeglastest 8,2% ja tütarlastest 5,9%; keskkooles 3,5%, poeglastest 4,7% ja tütarlastest 2,4% ning algkooles 8,8%, poeglastest 10,9% ja tütarlastest 6,5%. Järgmisel õ/a. üldse 6,7%, poeglastest 7,5% ja tütarlastest 5,8%; keskkooles 3,7%, poeglastest 5,1% ja tütarlastest 2,5% ning algkooles 7,2%, poeglastest 8,5% ja tütarlastest 5,8%. Kuna viimasel, s. o. 1932/33 õ/a. oli üldse 6,8%, poeglastest 7,6% ja tütarlastest 6,0%; keskkooles 3,9%, poeglastest 5,4% ja tütarlastest 2,5% ning algkooles üldse 7,3%, poeglastest 8,2% ja tütarlastest 6,4%.

4. Õpilaste nägemine.

Troubles visuelles.

Kui võrrelda õpilaste üldarvu üle riigi protsendiliselt nägemise suhtes kuni 0,5, siis on see protsent väikese kõikumusega. Nii oli 1930/31 õ/a. 5,4%, järgmisel õ/a. suurenes 1,4% võrra ja 1932/33 õ/a. vähenes eelmisest õ/a. 0,3% võrra. Poeglaste ja tütarlaste suhtes peab nentima sama, nii üle riigi kui ka kesk- ja algkooles. 1930/31 õ/a. oli poeglastest nägemisega kuni 0,5 üle riigi 4,7%, tütarlastest 6,1% ja keskkooles poeglastest 9,2%, tütarlastest 11,6% ning algkooles poeglastest 5,1% ja tütarlastest 6,7%; järgmisel aastal suurenes see protsent poeglaste hulgas 1,2% võrra, tütarlaste seas 1,7% võrra ja keskkooles poeglaste seas vähenes 1/2% võrra, kuid tütarlaste hulgas suurenes sama protsendi võrra ning algkooles

Õpilaste nägemine ja vigased hambad 1930/31—1932/33 õ/a. — *État sanitaire des yeux et des dents des élèves de 1930/31—1932/33.*

2.

	N ä g e m i n e — V i s i o n											
	Kuni 0,5 — <i>Jusqu'à 0,5</i>			Üle 0,5 — <i>Plus de 0,5</i>			Normaalne — <i>Normal</i>			Teadmata — <i>Inconnu</i>		
	P.	T.	K.	P.	T.	K.	P.	T.	K.	P.	T.	K.
1932/33.												
Kokku kõigis koolis	3 012	3 882	6 894	6 486	7 283	13 769	43 951	41 364	85 315	2 006	2 172	4 178
Keskkooles linnades	451	629	1 080	617	639	1 256	4 170	4 125	8 295	62	166	228
Algkooles „	562	842	1 404	1 268	1 514	2 782	8 100	7 290	15 390	—	125	125
1931/32.												
Total dans toutes les écoles	2 935	3 853	6 788	5 813	6 887	12 700	40 805	38 853	79 658	4 236	3 871	8 107
Écoles secondaires en villes	462	758	1 220	622	763	1 385	4 247	4 732	8 979	393	5	398
„ primaires „ „	408	649	1 057	1 102	1 402	2 504	8 170	7 331	15 501	—	—	—
1930/31.												
Kokku kõigis koolis	2 349	3 094	5 443	5 433	6 416	11 849	42 556	40 812	83 368	2 881	3 157	6 038
Keskkooles linnades	492	682	1 174	745	1 032	1 777	4 124	4 154	8 278	297	553	850
Algkooles „	482	584	1 066	1 241	1 391	2 632	7 688	6 713	14 401	89	139	228

	V i g a s e d h a m b a d — D e n t s d é f e c t u e u x											
	Ei ole — <i>Il n'y a pas</i>			On — <i>Il y a</i>			Teadmata — <i>Inconnu</i>					
	P.	T.	K.	P.	T.	K.	P.	T.	K.			
1932/33.												
Kokku kõigis koolis	23 077	22 385	45 462	31 349	31 691	63 040	—	1 029	1 225	—	2 254	
Keskkooles linnades	2 334	2 297	4 631	2 966	3 262	6 228	—	—	—	—	—	
Algkooles „	3 484	3 470	6 954	6 409	6 140	12 549	—	37	161	—	198	
1931/32.												
Total dans toutes les écoles	23 289	22 548	45 837	29 327	29 868	59 235	—	1 173	1 108	—	2 281	
Écoles secondaires en villes	2 688	2 531	5 219	3 036	3 727	6 763	—	—	—	—	—	
„ primaires „ „	3 048	3 133	6 181	6 632	6 249	12 881	—	—	—	—	—	
1930/31.												
Kokku kõigis koolis	23 563	23 493	47 056	26 926	27 368	54 294	—	2 720	2 628	—	5 348	
Keskkooles linnades	2 389	2 387	4 776	3 013	3 814	6 827	—	256	220	—	476	
Algkooles „	2 488	2 159	4 647	6 186	5 855	12 041	—	816	823	—	1 639	

oli poeglaste suhtes vähenemine 0,9% võrra, ja tütarlaste juures suurenemine 0,2% võrra. 1932/33 õ/a. oli nägemisega kuni 0,5 poeglapsi 5,6% ja tütarlapsi 7,4%, poeglapsi keskkooles 8,6% ja tütarlapsi 11,7% ning algkooles poeglapsi 5,7% ja tütarlapsi 8,7%. Seega on näha, et nägemisega kuni 0,5 õpilaste arv on 1932/33 õ/a. vähenenud eelmisest õ/a. poeglastest 0,3% võrra, tütarlastest 0,4% võrra, keskkooles poeglastest 0,1% võrra ja tütarlastest 0,4% võrra, kuna algkooles see on poeglaste seas suurenenud 1,5% võrra ja tütarlaste seas 1,8% võrra. Üldse aga 1930/31 õ/a.—1932/33 õ/a. õpilastest nägemisega kuni 0,5 üle riigi, samuti kesk- ja algkooles osutub tütarlaste osatähtsus suuremaks. Nii oli nägemisega kuni 0,5 kolme õ/a. keskmiselt üle riigi õpilasi — tütarlapsi enam poeglastest 1,7% ja keskkooles 3,0% ning algkooles 2,4%. Sama nähtus peab paika ka õpilaste tütarlaste suhtes nägemisega üle 0,5. Nende protsent võetud keskmiselt kolme õ/a. kohta üle riigi oli 2,0% ja keskkooles 1,4% ning algkooles 3,0%. Kuna nägemisega üle 0,5 oli 1930/31 õ/a. õpilasi üle riigi 11,3%, poeglastest 10,8% ja tütarlastest 12,7% ning keskkooles poeglapsi 13,9% ja tütarlapsi 17,6%, kuna algkooles esimesi 13,2% ja teisi 16,0%. Järgmisel õ/a. suurenes nende arv üle riigi 1,5% võrra, poeglastest 0,9% võrra ja tütarlastest 1,2% võrra, keskkooles poeglastest aga vähenes 2,2% võrra ja tütarlastest 5,4% võrra ning algkooles poeglastest 1,8% võrra ja tütarlastest 1,1% võrra. 1932/33 õ/a. oli üle riigi õpilasi nägemisega üle 0,5 13,0%, poeglapsi 12,1% ja tütarlapsi 13,9%. Keskkooles poeg- ja tütarlapsi 11,8% ning algkooles poeglapsi 12,8% ja tütarlapsi 15,7%.

Normaal-nägemisega õpilaste protsent oli 1930/31 õ/a. — 1932/33 õ/a. 80,4%—83,3%, poeglastest 82,3%—84,5% ja tütarlastest 78,3%—81,2%, keskkooles poeglastest 76,9%—79,6% ja tütarlastest 70,8%—76,5% ning algkooles poeglastest 80,9%—84,4% ja tütarlastest 75,6%—78,2%. Normaal-nägemisega õpilaste protsent vaadatud õ/a. viisi näitab järgmist: 1930/31 õ/a. oli üle riigi õpilasi 83,3%, poeglapsi 84,5%, tütarlapsi 81,2% ja keskkooles poeglapsi 76,9%, tütarlapsi 70,8% ning algkooles poeglapsi 80,9% ja tütarlapsi 76,1%; 1931/32 õ/a. oli üle riigi õpilasi 80,4%, poeglapsi 82,4%, tütarlapsi 78,3% ja keskkooles poeglapsi 79,6%, tütarlapsi 75,7% ning algkooles poeglapsi 84,4% ja tütarlapsi 78,2%; 1932/33 õ/a. oli üle riigi õpilasi 80,5%, poeglapsi 82,3% ja tütarlapsi 78,7%, keskkooles poeglapsi 79,6% ja tütarlapsi 76,5% ning algkooles poeglapsi 81,5% ja tütarlapsi 75,6%.

5. Kuulmine. Puuduliku kuulmisega õpilaste protsent oli üle riigi arstiliselt läbivaadatud kooles 2,3%—2,6%, poeglastest 2,5%—2,6% ja tütarlastest 2,1%—2,6%; keskkooles poeglastest 2,0%—2,3% ja tütarlastest 1,2%—3,9% ning algkooles poeglastest 2,4%—2,8% ja tütarlastest 2,7%—3,0%.

6. Hambad. Vigaste hammastega õpilasi oli 1930/31 õ/a. kõigis kooles 53,6%, järgmisel õ/a. 56,4% ja viimasel, s. o. 1932/33

õ/a. 58,1%, poeglapsi oli 1930/31 õ/a. 53,3% ja tütarlapsi 53,8%, järgmisel õ/a. poeglapsi 55,7% ja tütarlapsi 56,9% ning viimasel õ/a. poeglapsi 57,6% ja tütarlapsi 58,6%. Linnades keskkooles õpilaste arv vigaste hammastega on % langenud 1,4% võrra. Nii oli 1930/31 õ/a. neid 58,8% ja 1932/33 õ/a. 57,4%. Kuna algkooles vigaste hammastega õpilaste arv tunduvalt väheneb, nimelt 1930/31 õ/a. oli neid õpilasi 72,2% ja 1932/33 õ/a. 64,3%, seega vähenenud 7,9% võrra. Vigaste hammaste arvu kohta algkooles pole erilist täheldada, sest see on enam-vähem normaalne nähtus, et hammaste vahetuse ajal ei panda rõhku nende hoolitsemisele. Otse ümberpöörduvalt peaks aga toimima hammaste ravi ja nende korrashoiu mõttes keskkooles, kus hamba murdmise aeg on möödunud ja juba alalised neid asendanud. Kuid vigaste hammastega õpilasi on nimetatud kolme õ/a. kestel olnud keskkooles üle poole. Siit näeme, kuivõrt puudulikult on koolis hoolitsetud hammaste ravi eest.

7. Haigused.

Morbidity des écoliers.

Kui jälgida õpilaste seas ette tulnud üksikuid haigusi üle riigi, siis näeme, et esimesel kohal õpilaste tervislikest häiretest on verevaesus, püsidis 8,4%—9,8% piires ja osutades aast-aastalt kalduvust vähenemisele. Üldse aga on verevaesus üle riigi levinud rohkem tütarlaste seas, kuna poeglaste seas on see väiksem. Nii oli nimetatud õ/a. poeglastest verevaseid 7,8%—9,6% ja samal ajal tütarlastest 9,0%—10,0%. Sama nähtus peab paika ka kesk- ja algkoolide õpilaste seas. Keskkooles kõikus mainitud õ/a. verevaste poeglaste arv 6,5%—9,1%, tütarlaste 7,8%—9,0% piires ning algkooles poeglaste seas 7,5%—13,4% ja tütarlastest 9,1%—15,7%. Siit näeme ka, et verevaste õpilaste arv ka kesk- ja algkooles aast-aastalt väheneb.

Teisel kohal haigustest õpilaste seas oli üle riigi selgroo küljkõverus, mille protsent oli 1930/31 õ/a. 5,4% ja 1932/33 õ/a. 4,5%, vähenenud 0,9% võrra; vähenemise tendentsi on täheldada ka poeg- ja tütarlaste seas, esimeste hulgas (1930/31 õ/a. 4,8%; 1932/33 õ/a. 4,4%) 0,4% võrra ja teiste seas (1930/31 õ/a. 6,0%; 1932/33 õ/a. 4,5%) 1,5% võrra. Ka kesk- ja algkooli õpilaste hulgas linnades on märgata selgroo küljkõverusega õpilaste vähenemist. Nii oli 1930/31 õ/a. keskkooles õpilastest selgroo küljkõverusega 10,7% ja 1932/33 õ/a. — 9,6%, vähem 1,1% ning algkooles 1930/31 õ/a. — 12,2% ja 1932/33 õ/a. 8,3%, vähenemine 3,9% võrra. Võrreldes protsendiliselt selgroo küljkõverust linnades kesk- ja algkooles, ilmneb, et selgroo küljkõveruse protsent on suurem keskkooles kahel viimasel õ/a. ainult 1% võrra. Seega on selge, et selgroo küljkõverust ei tekita koolis olemine, vaid seda tingivad teised põhjused.

Kolmandal kohal haigustest õpilaste seas olid kopsuhaigused, milliste protsent oli 1930/31 õ/a. üle riigi 5,4% ja 1932/33 õ/a. 4,4%, vähenemine 1,0% võrra ja poeglastest 1930/31 õ/a. 5,3% ja 1932/33 õ/a. 4,4%, vähenemine 0,9% võrra, ning tütarlastest esi-

3.	Kokku kõigis kooles			Keskkoolest linnades			Algkoolest linnades			%								
	Total dans toutes les écoles			Dans les écoles secondaires en villes			Dans les écoles primaires en villes			Kokku kõigis kooles Total dans toutes les écoles			Keskkoolest linnades Dans les écoles secondaires en villes			Algkoolest linnades Dans les écoles primaires en villes		
	P.-G.	T.-F.	K.-T.	P.	T.	K.	P.	T.	K.	P.	T.	K.	P.	T.	K.	P.	T.	K.
	1932/33.																	
Puudulik kuulmine	1421	1440	2861	122	217	339	235	261	496	2,6	2,6	2,6	2,3	3,9	3,1	2,4	2,7	2,5
Selgroo küljkõverus	2435	2510	4945	505	533	1038	812	822	1634	4,4	4,5	4,5	9,5	9,6	9,6	8,2	8,4	8,3
Verevaesus	4309	4954	9263	342	434	776	748	894	1642	7,8	9,0	8,4	6,5	7,8	7,1	7,5	9,1	8,3
Sügelised ja teised nahahaigused	1570	1658	3228	91	101	192	131	149	280	2,8	3,0	2,9	1,7	1,8	1,8	1,3	1,5	1,4
Kopsuhaigused	2430	2491	4921	233	277	510	656	616	1272	4,4	4,5	4,4	4,4	5,0	4,7	6,6	6,3	6,5
Südamehaigused	1047	1322	2369	199	272	471	257	359	616	1,9	2,4	2,1	3,8	4,9	4,3	2,6	3,7	3,1
Rahhiit	1523	1161	2684	79	58	137	490	352	842	2,7	2,1	2,4	1,5	1,0	1,3	4,9	3,6	4,3
Muud haigused	7838	7826	15664	804	891	1695	2821	3005	5826	14,1	14,2	14,1	15,2	16,0	15,6	23,4	30,8	29,6
	1931/32.																	
Audition déficiente	1414	1128	2542	113	79	192	274	251	525	2,6	2,1	2,4	2,0	1,3	1,6	2,8	2,7	2,8
Déviations de la colonne vertébrale	2562	2514	5076	572	627	1199	890	824	1714	4,8	4,7	4,7	10,0	10,0	10,0	9,2	8,8	9,0
Anémies	4604	5045	9649	473	561	1034	969	902	1871	8,6	9,4	9,0	8,3	9,0	8,6	10,1	9,6	9,8
Gale et autres maladies cutanées	1684	1832	3516	94	227	321	173	170	343	3,1	3,4	3,3	1,6	3,6	2,7	1,8	1,8	1,8
Maladies du poumon	2643	2515	5158	269	305	574	773	675	1448	4,9	4,7	4,8	4,7	4,9	4,8	8,0	7,2	7,6
Maladies du cœur	978	1298	2276	216	274	490	324	390	614	1,8	2,4	2,1	3,8	4,4	4,1	2,3	4,2	3,2
Rachitisme	1592	1242	2834	68	43	111	439	366	805	3,0	2,3	2,6	1,2	0,7	0,9	4,5	3,9	4,2
Autres maladies	6750	7073	13823	694	916	1610	2029	2314	4343	12,5	13,2	12,9	12,1	14,6	13,4	21,0	24,7	22,8
	1930/31.																	
Puudulik kuulmine	1349	1158	2507	126	78	204	247	265	512	2,5	2,2	2,3	2,2	1,2	1,7	2,6	3,0	2,8
Selgroo küljkõverus	2577	3200	5777	491	806	1297	1046	1192	2238	4,8	6,0	5,4	8,7	12,6	10,7	11,0	13,5	12,2
Verevaesus	5090	5328	10418	516	573	1089	1272	1389	2661	9,6	10,0	9,8	9,1	8,9	9,0	13,4	15,7	14,5
Sügelised ja teised nahahaigused	1776	1894	3670	170	294	464	199	214	413	3,3	3,5	3,4	3,0	4,6	3,8	2,1	2,4	2,3
Kopsuhaigused	2820	2972	5792	396	447	843	845	789	1634	5,3	5,6	5,4	7,0	7,0	8,9	8,9	8,9	8,9
Südamehaigused	1223	1652	2875	288	537	825	352	444	796	2,3	3,1	2,7	5,1	8,4	6,8	3,7	5,0	4,3
Rahhiit	1642	1333	2975	140	121	261	581	584	1165	3,1	2,5	2,8	2,5	1,9	2,2	6,1	6,6	6,4
Muud haigused	7764	10124	17888	1173	2242	3415	2732	3486	6218	14,6	18,9	16,8	20,7	34,9	28,3	28,8	39,4	33,9

mesel aastal 5,6% ja viimasel aastal 4,5%, vähenemine 1,1% võrra. Oluliselt on vähenenud ka kopsuhaigete protsent linnades kesk- ja algkoolest; keskkoolest oli 1930/31 õ/a. nende protsent 7,0% ja 1932/33 õ/a. 4,7%, vähenemine 2,3% võrra ning algkoolest oli 1930/31 õ/a. 8,9% ja 1932/33 õ/a. 6,5%, vähenemine 2,4% võrra. See vähenemine tõendab, et oleme siirdunud parematesse tööttingimustesse, oleme suutnud omandada tervishoiuliste nõuetele vastavaid kooliruumi.

Neljandal kohal õpilaste seas ettetulevatest haigustest on üle riigi sügelised ja nahahaigused, mis on peamiselt mustuse haigused. Üle riigi leidus neid mainitud aastail keskmiselt 3,2%, poeglaste hulgas 3,1% ning tütarlaste seas 3,3%. Kuna linnades keskkoolest see protsent oli poeglastest 3,1% ja tütarlastest 3,3% ning algkoolest poeglastest 1,7% ja tütarlastest 1,9%. Nimetatud haiguste taandumist on õpilaste seas täheldada mainitud õ/a. üle riigi 0,5% võrra ja keskkoolest 2,0% võrra ning algkoolest 0,9% võrra.

Südamehaigete arv on üle riigi püsinud enam-vähem ühel ja samal tasemel, vähenenud üldse ainult 0,6% võrra, poeglastest 0,4% ja tütarlastest 0,7% võrra. Kuna tähelepanu pälvalt nimetatud haigete arv on vähenenud just linnades kesk- ja algkoolest, esimestes 6,8% pealt 4,3% peale, vähenemine 2,5 punkti võrra, teistes 4,3% pealt 3,1% peale, vähenemine 1,2% võrra. Pea sama võib väljendada ka õpilaste suhtes sooliselt. Nii vähenes südamehaigete õpilaste arv keskkoolest poeglastest 5,1%-lt 3,8%-le, vähenemine 1,3% ja tütarlastest 8,4% pealt 4,9%-le, vähenemine 3,5% ning algkoolest poeglastest 3,7%-lt 2,6%-le,

vähenedes 1,1% ja tütarlastest 5,0% pealt 3,7% peale, vähenemine 1,3% võrra.

Rahhiiti on diagnoositud üle riigi keskmiselt kolme aasta jooksul 2,6%, poeglastest 2,9% ning tütarlastest 2,3%; kuna keskkoolest sama protsent oli 1,5%, poeglastest 1,7% ja tütarlastest 1,2% ning algkoolest 5,0%, poeglastest 5,2% ja tütarlastest 4,7%. Siit on näha, et rahhiit esineb sagedamini just poeglaste seas.

8. Õpilaste läbi-vaatamine.

L'inspection médicale des écoliers.

Õpilaste tervisliku ülevaate kirjutamisel on kasutatud Tervisehoiu- ja hoolekandevalitsuselt kehtima pandud aruannete statistilist osa, mida on kohustatud täitma maakondade jaoskonna tervishoiu arstid, kes täidavad maal ühtlasi ka kooliarsti kohustusi ja linnades linna kooliarstid. Kui vaadelda nimetatud aruandeis olevaid andmeid õpilaste seas levinud haiguste ja toitumuse ning kehahituse kohta, siis ilmneb, et mitme maa kui ka linna kooliarstide aruanded on väga puudulikud ja neid ei saa küllalt otstarbekalt kasutada ülevaate koostamiseks. Ka on mitmete maade, samuti ka linnade kooliarstid tervishoiuliste aruannete koostamisel jätanud õpilased liigitamata sooliselt ehk segamini paisanud kesk- ja algkoolide õpilased, samuti ka kutsekoolide õpilased. Ühtlasi puuduvad mõnes maakonnas ja ka linnas tervislikult läbivaadatud õpilaste kohta ühe või teise tervisliku häire suhtes andmed, nagu nägemise, kuulmise, vigaste hammaste jne. kohta. Ka eelpool mainitud küsimuste suhtes tuli osa materjalist jätta välja ja piirduda ainult sellega, mis võimaldas ühtlast pilti.